

OVERMATIGE SCHULDENLAST IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST, GEVOLG EN VERZWARENDE FACTOR VAN ARMOEDESITUATIES

Marion ENGLERT

OVERMATIGE SCHULDENLAST IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST, GEVOLG EN VERZWARENDE FACTOR VAN ARMOEDESITUATIES

Presentatie en analyse van de gegevens
van vier schuldbemiddelingsdiensten en van
de Centrale voor kredieten aan particulieren

Tekst aangenomen in november 2020

**Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad,
in samenwerking met het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de diensten voor schuldbemiddeling
die deel uitmaken van de “user group” van gebruikers van de coderingssoftware Lotus**

Dit dossier kwam tot stand uit een samenwerking tussen het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de diensten voor schuldbemiddeling die deel uitmaken van de “user group” van gebruikers van een coderingssoftware.

Auteur:

Marion ENGLERT

Bijdrages:

Anne DEFOSSEZ, Jan WILLEMS, Morgan VANDEGOOR, Melody YANNART

Herlezing:

Gaëlle AMERIJCKX, Sarah LUYTEN, Olivier GILLIS, Peter VERDUYCKT

Dankbetuigingen:

Onze bijzondere dank gaat uit naar de diensten en deelnemers aan de “user group” van gebruikers van een coderingssoftware. Zij hebben ons gegevens verstrekt en/of nieuwe inzichten geboden in de interpretatie van de gegevens in dit rapport.

Opmaak: Idealogy

Vertaling: Interne vertaling (Vertaaldienst Iriscare)

Wettelijk depotnummer: D/2020/9334/56

Voor meer informatie:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Belliardstraat 71 bus 1 - 1040 Brussel

Tel.: 02 552 01 89

observat@ggc.brussels

<http://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/accueil>

Marion Englert

Tel.: 02 552 01 55

menglert@ggc.brussels

Om deze publicatie te citeren:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2020).

'Overmatige schuldenlast in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, gevolg en verzwarende factor van armoedesituaties: presentatie en analyse van de gegevens van vier schuldbemiddelingsdiensten en van de Centrale voor kredieten aan particulieren'.

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Brussel.

Deze publicatie bestaat ook in het Frans

Inhoudsopgave

Inleiding	03
Vorwoord: Covid-19, impact en overzicht van de ingevoerde maatregelen tegen overmatige schuldelast	07
1. Beschrijvende analyse van de gegevens van 2018 van de diensten voor schuldbemiddeling van de OCMW's van Brussel-Stad, Sint-Lambrechts-Woluwe, Vorst en Etterbeek	10
1.1. Inleiding.....	10
1.2 Demografisch profiel en sociaaleconomische situatie van de aanvragers	12
1.2.1. Geslacht	12
1.2.2. Leeftijd	13
1.2.3. Nationaliteit	14
1.2.4. Huishoudenstype	14
1.2.5. Huisvesting.....	15
1.2.6. Scholingsgraad	16
1.2.7. Socioprofessionele situatie	17
1.3 Inkomensniveau en aard van de maadelijkse huishouduitgaven	18
1.3.1. Inkomensniveau.....	18
1.3.2. Aard van de uitgaven.....	20
1.4. Situatie van overmatige schuldenlast: oorzaken, triggers en moeilijkheden.....	22
1.4.1. Oorzaken	22
1.4.2. Soorten schulden die beschouwd worden als triggers van overmatige schuldenlast.....	25
1.4.3. Moeilijkheden	28
1.5. Soorten schulden.....	30
1.5.1. Aantal schuldeisers	30
1.5.2. Aard van de schulden.....	31
a) Grote categorieën.....	32
b) Gedetailleerde categorieën	35

2.	Overmatige schuldenlast door consumentenkredieten en hypothecaire kredieten: analyse van de gegevens van de centrale voor kredieten aan particulieren	39
2.1.	Aantal kredietnemers en kredietnemers in moeilijkheden per gewest	40
2.2.	Leeftijd van kredietnemers en kredietnemers in moeilijkheden.....	41
2.3.	Verschillen naargelang de aard van het krediet.....	42
2.4.	Verschillen naargelang de kenmerken van de kredietgevers	45
2.5.	Situatie in de brusselse gemeenten.....	45
2.6.	Collectieve schuldenregeling (CSR)	47
3.	Samenvatting en conclusie.....	49
	Woordenlijst	54
	Lijst met afkortingen	56
	Bibliografie	57

Inleiding

Elk jaar weer merken we in de Brusselse armoederapporten dat vooral veel Brusselaars die in armoede leven door overmatige schuldenlast worden getroffen¹. Volgens de Welzijnsbarometer moet ongeveer een derde (31%) van de Brusselaars het stellen met een inkomen onder de armoederisicogrens (tegenover 10% in Vlaanderen en 18% in Wallonië)². Overmatige schuldenlast kan het gevolg zijn van armoede, maar kan ook aan de basis liggen ervan of een al bestaansonzekere toestand nog erger maken.

Wat is overmatige schuldenlast?

Onder overmatige schuldenlast **wordt verstaan** een situatie waarin iemand zijn huidige of toekomstige schulden niet duurzaam kan afbetalen. Typisch voor overmatige schuldenlast is dan ook een groot en duurzaam onevenwicht tussen inkomsten en schulden van allerlei aard³. Een Europese studie verfijnt de definitie door te stellen dat overmatige schuldenlast betrekking heeft op mensen die hun financiële verplichtingen niet kunnen nakomen met behoud van een aanvaardbare levensstandaard⁴.

De schulden kunnen van **uiteenlopende aard** zijn (↳ [schema 0-1](#)). We maken een onderscheid tussen diverse schulden en kredietschulden.

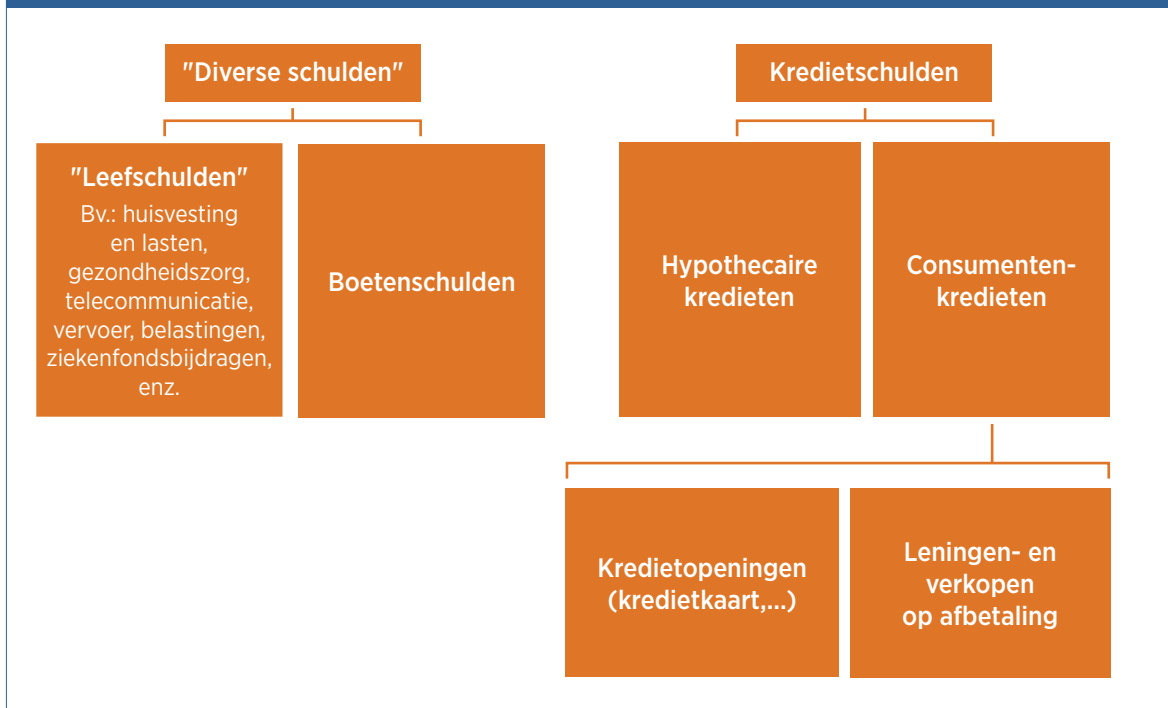
“Diverse schulden” omvatten wat we in dit dossier beschouwen als “leefschulden” (huur, gezondheidszorg, telecommunicatie, belastingen enz.) en boeteschulden. “Leefschulden” kunnen schulden zijn aan derden, achterstallige betalingen in het kader van een overeenkomst (zoals huur of energie- en waterfacturen) of naar aanleiding van verstrekte diensten zoals een ziekenhuisfactuur⁵. Kredietschulden hebben dan weer betrekking op de problemen om een lening af te lossen: het kan gaan om hypothecaire leningen of consumentenkredieten. Die laatste omvatten zowel kredietopeningen (via kredietkaart) als verrichtingen op afbetaling. Bij de verrichtingen op afbetaling maken we een onderscheid tussen de verkoop op afbetaling en de lening op afbetaling⁶.

Iemand met overmatige schuldenlast heeft doorgaans verschillende soorten schulden opgestapeld (huur, energie- en telefoonfacturen, gezondheidszorg, met of zonder kredietschulden enz.)

Er is een duidelijk **causaal** verband tussen overmatige schuldenlast en armoedesituaties. In het Brussels Gewest loopt het percentage personen in een huishouden met minstens twee betalingsachterstanden voor een of meer basisbehoeften (elektriciteits-, water- of gasfacturen, huur, hypothecaire lening, gezondheidszorg enz.) op tot bijna een vijfde (19%) van de personen in een

1. Zie de verschillende thematische rapporten van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.
 2. FOD Economie - Statistics Belgium; EU-SILC 2019. Zie de jaarlijkse edities van de Welzijnsbarometer van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn voor meer cijfergegevens over alle facetten van armoede in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.
 3. Vers une définition européenne opérationnelle commune du surendettement, Communautés européennes, 2008, in het artikel van Van Dieren M. (2017): “Les pauvres sont surendettés car ils courent les crédits à la consommation”. Vraiment? Beschikbaar op www.mondequibouge.be
 4. Dienst Schuldbeïndeling en Energie van het OCMW van Brussel-Stad, Balans 2017.
 5. Carpentier en Van den Bosch (2008).
 6. Zie woordenlijst voor de definitie van de woorden in het grijs.

Schema 0-1: Aard van de schulden

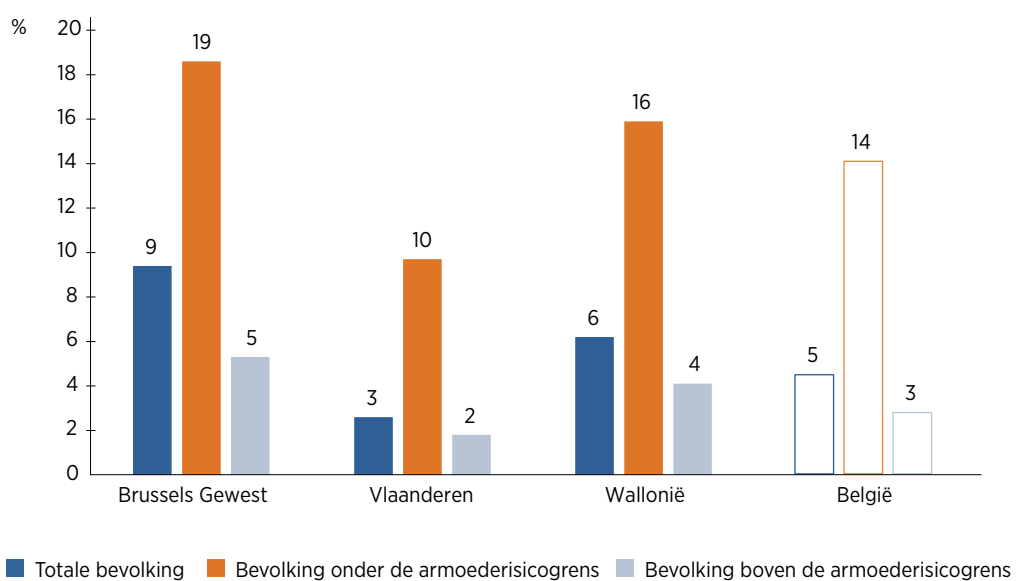

huishouden met een inkomen onder de armoederisicogrens in 2019, of bijna vier keer meer dan bij personen in een huishouden met een inkomen boven de armoederisicogrens. Bij de totale bevolking bedraagt het percentage personen in een huishouden met minstens twee achterstallen voor een of meer basisbehoeften 9% in het Brus-

sels Gewest, tegenover 3% in Vlaanderen en 6% in Wallonië (> figuur 0-1).

Bij gebrek aan spaargeld of een familiaal vangnet kan de schuldenlast tot stand komen door een gebeurtenis die een al kwetsbaar evenwicht verstoort: verlies van werk, scheiding, ernstige ziekte

Figuur 0-1: Percentage personen in een huishouden met minstens twee achterstallen voor een of meer basisbehoeften (elektriciteits-, water-, gasfacturen, huur, hypothecaire lening, gezondheidszorg), totale bevolking, bevolking onder de armoederisicogrens en bevolking boven de armoederisicogrens, 2019

Bron: FOD Economie - Statistics Belgium; EU-SILC 2019

bij een gezinslid enz. Deze situaties doen het inkomen dalen en/of de uitgaven stijgen.

Een schuldsituatie kan ook ontstaan zonder een dergelijke gebeurtenis, maar doordat men moet leven met een structureel ontoereikend inkomen en hoge basisuitgaven waar men niet omheen kan zoals huisvestingskosten, huur en diverse facturen. Die hoge kosten nemen een flinke hap uit het budget waardoor het niet altijd (meer) mogelijk is om het huishoudbudget onder controle te houden. Vooral in het Brussels Gewest zijn de huisvestingskosten bijzonder hoog: stel dat een alleenstaande met een leefloon voor een eenkamerappartement in het Brussels Gewest een gemiddelde huurprijs van € 650 betaalt. Ongeveer 70% van zijn/haar budget gaat dan naar huur (op de private huurwoningmarkt). Er blijft maar tussen de € 250 en € 300 over voor alle andere maandelijkse uitgaven (kosten, voeding, medische kosten ...)⁷.

Het huishouden zal zich daardoor bepaalde zaken moeten ontzeggen (met name gezondheidszorg). De onbetaalde facturen zullen zich opstapelen en het huishouden zal eventueel bijkomende kredieten moeten aangaan.

Door die kredieten lopen de huishoudens het risico op verpaupering. Zo zien in het Brussels Gewest maar liefst 10% van de mensen hun huishoudinkomen onder de armoedegrens dalen omdat ze consumentenkredieten moeten afbetalen (tegenover 2% in Vlaanderen, 7% in Wallonië en 4% in heel België)⁸.

Kredietbemiddelaars richten zich in het bijzonder op mensen die in armoede leven. Ze proberen hen te overhalen een krediet aan te gaan en zich in de schulden te steken, zonder dat de kredietnemers zich altijd bewust zijn van de kosten die dit met zich meebrengt.

Niet alleen de schuldenlast zelf maar ook de **gevolgen** ervan kunnen problematisch zijn, zowel de rechtstreekse gevolgen op gerechtelijk vlak (inbeslagname, afsluiten van elektriciteit, gas of water enz.) als de onrechtstreekse gevolgen (minder goederen en basisdiensten, uitstel van zorg enz.)⁹. Ter indicatie: in het Brussels Gewest

stellen bijna een kwart van de huishoudens hun gezondheidszorg uit om financiële redenen en dit aandeel is bijna de helft (46%) van de huishoudens die het moeilijk hebben om rond te komen¹⁰.

In bepaalde gevallen kan schuldenlast leiden tot een uithuiszetting of beslag op onroerend goed, met alle dramatische gevolgen van dien, met name het verlies van rechten dat eruit kan voortvloeien¹¹.

Overmatige schuldenlast brengt een vicieuze cirkel op gang waar men nog moeilijk uitgeraakt. De extra kosten (verwijlinteresten, deurwaarderskosten ...) maken de situatie alleen maar erger. Het leidt tot ontberingen, scheidingen, sociale uitsluiting enz. Sommigen verdwijnen dan ook van de sociale radar en verliezen elke houvast. Naast de materiële gevolgen is er ook een grote impact op de lichamelijke en geestelijke gezondheid: mensen in dergelijke situaties hebben wel eens te kampen met angst, stress, schaamte enz.

Doelstellingen van dit rapport

Overmatige schuldenlast is een veelvoorkomend fenomeen in het Brussels Gewest dat vooral mensen treft die in armoede leven.

Met uitzondering van de kredietschulden zijn er, spijtig genoeg, geen officiële gegevens over overmatige schuldenlast in het Brussels Gewest en zijn de beschikbare gegevens niet volledig genoeg om een globale schatting te kunnen maken van de omvang van het probleem, wat bijdraagt tot de onzichtbaarheid van het fenomeen.

Daarom wil het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad in samenwerking met het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en bepaalde diensten voor schuldbemiddeling (DSB's) de beschikbare gegevens in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in kaart brengen om een beter zicht te krijgen op het profiel van mensen met overmatige schuldenlast, de globale aard van de schulden, de factoren die aan de basis liggen van overmatige schuldenlast enz. Hiervoor wordt uit twee be-

7. Zie Welzijnsbarometer 2019, Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

8. Bron: FOD Economie - Statistics Belgium; EU-SILC 2019.

9. Carpentier en Van den Bosch (2008).

10. Sciensano, Gezondheidsenquête 2013; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

11. Zie hieromtrent de thematische armoederapporten 2018 en 2016 van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, cf. Bibliografie.

staande gegevensbronnen geput: de beschikbare gegevens bij bepaalde diensten voor schuldbemiddeling en de statistieken van de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België (NBB).

Dankzij dit verslag/rapport kan het coderingswerk van de DSB's worden benut en het belang van kwaliteitsvolle gegevens worden aangetoond om een problematiek onder de aandacht te brengen waar momenteel weinig informatie over bestaat. Die problematiek heeft nochtans ernstige gevolgen op de levenssituaties van vele Brusselaars.

Het is moeilijk een juiste inschatting te maken van de omvang van het fenomeen van overmatige schuldenlast omdat deze meerdere vormen kan aannemen. Zo kampen bepaalde mensen met een overmatige schuldenlast in een informeel kader, wat betekent dat ze informele schulden hebben zoals het geld dat ze leenden in hun entourage (van familie, vrienden, lokale handelaars ...). Bovendien gaat niet iedereen met een overmatige schuldenlast aankloppen bij een schuldbemiddeldingsdienst. Ze worden liever geholpen door een advocaat, boekhouder enz. of weten zich wel te redden. Zoals reeds vermeld wordt in dit rapport de overmatige schuldenlast geanalyseerd op basis van het aantal personen dat zich tot een DSB wendt (gedeeltelijke gegevens van een beperkt aantal diensten) en op basis van het aantal personen met kredietbetalingsproblemen volgens de (exhaustieve) statistieken van de Centrale voor kredieten aan particulieren.

We benadrukken dat de analyses in dit rapport betrekking hebben op gegevens uit 2018, die dus dateren van vóór de COVID-19-crisis en de zware gevolgen ervan op de gezondheid, maatschappij en economie. We verwachten dan ook een waarschijnlijke toename van de problemen in verband met overmatige schuldenlast en een diversificatie van de desbetreffende profielen.

Voorwoord: COVID-19-crisis, impact en overzicht van de ingevoerde maatregelen tegen overmatige schuldenlast

De gegevens geanalyseerd in het verdere verloop van het rapport dateren van vóór de COVID-19-crisis. In dit voorwoord bespreken we de potentieel belangrijke gevolgen van die crisis voor het probleem van overmatige schuldenlast en de maatregelen die hieromtrent werden genomen.

Door de lockdown(s) en de beperking van activiteiten in het kader van de COVID-19-crisis zagen velen hun inkomen dalen. Sommigen hadden zelfs en hebben nog steeds geen enkele bron van inkomsten. Ter indicatie: 34% van de Brusselaars verklaarden een inkomensverlies te hebben geleden in mei 2020 en in oktober 2020 zijn dat er nog steeds 26%¹². Vooral mensen met een zogenaamd “atypisch” beroep zoals mensen die met tussenpozen aan de slag zijn in de kunstensector, uitzendkrachten of zwartwerkers (met of zonder papieren) zijn bijzonder zwaar getroffen en glipten vaak door de mazen van het sociale beschermingsnet dat werd opgezet in het kader van de crisis. Ook zelfstandigen hebben het zwaar te verduren tijdens de crisis: zo verklaarden maar liefst 68% van de zelfstandigen in het Brussels Gewest dat hun financiële toestand in mei 2020 erop achteruitgegaan is en in oktober 2020 zijn dat er nog steeds 63%¹³.

Over het algemeen heeft de inkomensdaling tijdens de COVID-19-crisis geleid tot een opeenstapeling van uitstel van betalingen. Het ziet er dus naar uit dat de problemen van overmatige schuldenlast toenemen, zowel qua huurschulden (en dus het risico op uithuiszetting), energieschulden

en waterfacturen als schulden op het vlak van telecommunicatie, gezondheid enz. Administratieve of strafrechtelijke geldboetes kunnen ook het risico op overmatige schuldenlast doen toenemen¹⁴.

Op Brussels en federaal niveau werden er maatregelen ingevoerd die rechtstreeks of onrechtstreeks betrekking hebben op schuldproblemen of problemen van overmatige schuldenlast.

Zo verlengde de federale regering tijdens de eerste lockdown de termijn voor de betaling van de personenbelasting en waren er voorzieningen voor mensen die het moeilijk hadden om hun krediet af te lossen. Voor hypothecaire kredieten konden tussen maart en september 2020 alle mensen die door de crisis werden getroffen en vóór 20 september 2020 een aanvraag indienden een kosteloos uitstel van de hypotheekbetalingen aanvragen (tot 1 januari 2021). Ook voor consumentenkredieten werden er, in een latere fase en voor een kortere periode, tijdelijke maatregelen ingevoerd: zo kon onder bepaalde voorwaarden tussen 1 mei en 31 juli 2020 bij de kredietverstrekkers een tijdelijk en kosteloos uitstel van betaling worden aangevraagd voor de terugbetaling van bepaalde soorten consumentenkrediet.

Er werd voor een beperkte periode, van 12 mei tot 18 juni 2020, een algemene opschorting van uitvoerend beslag (beslag op onroerend goed, op roerend goed, op loon ...) afgekondigd voor particulieren. Bovendien werden de bedragen van de inkomsten die niet in beslag mogen wor-

12. Bron: Consumentenenquête, Nationale Bank van België.

13. Idem.

14. Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

<http://www.mediationdedettes.be/CORONAVIRUS-Hoe-zit-het-met-de-boetes-voor-het-niet-naleven-van-de-1042?lang=nl>

den genomen verhoogd met 20%. Zo worden de zwakste inkomens beschermd tegen loonbeslag (concreet werd het niet voor beslag vatbare bedrag opgetrokken van 1 138 euro tot 1 366 euro). Noch de opschorting van de beslagen noch de verhoging van de drempel voor beslagname werden verlengd in het kader van de herfstlockdown van 2020¹⁵.

De OCMW's ontvingen bovendien van de POD Maatschappelijke Integratie een "COVID-subsidie" waarmee ze ondermeer kunnen tussenkomen in de betaling van schulden van mensen die door de gezondheids crisis hun inkomen zien dalen of hun uitgaven zien stijgen.

Ook op Brussels niveau werden tal van maatregelen ingevoerd voor andere soorten schulden die geen kredietschulden zijn (de "leefschulden" - inzake huisvesting, gezondheidszorg enz. - die trouwens het meest voorkomen bij een kwetsbaar publiek, zie hoofdstuk 1). Zo is er bijvoorbeeld het moratorium op uithuiszettingen dat tijdens de eerste golf van de epidemie van kracht was tot 30 augustus 2020 en vervolgens tijdelijk opnieuw werd ingevoerd tijdens de tweede golf. De afsluiting van de toevoer van water, gas en elektriciteit is tijdelijk ook verboden (het verbod op afsluiting tijdens de eerste lockdown werd verlengd tot de winterperiode, waarin het automatisch wordt toegepast). Het statuut van "beschermd klant" dat Sibelga zijn klanten toekent is uitgebreid en wordt nu toegekend aan alle Brusselaars die van hun energieleverancier een ingebrekestelling ontvingen en minstens 14 dagen tijdelijk werkloos zijn of waren tijdens de crisisperiode. Het statuut is ook toegankelijk voor zelfstandigen die de overbruggingsvergoeding ontvangen of ontvingen. Dankzij dit statuut hebben ze vanaf de datum van toekenning gedurende een jaar recht op het sociaal tarief en kunnen ze zo tijdelijk de terugvorderingsprocedure van hun commerciële leverancier vermijden. Dit statuut beschermt hen eveneens tegen de afsluiting van de toevoer van gas en elektriciteit.

Ook moet worden benadrukt dat een aantal maatregelen op het vlak van sociale zekerheid gericht op het inperken van de sociaaleconomische gevolgen van de crisis uiteraard een impact hebben op de inkomens van de mensen (en dus

onrechtstreeks op hun eventuele overmatige schuldenlast). Een groot deel van de mensen zag hun inkomen dalen (door een daling van de activiteit als gevolg van de lockdowns), maar er werden versterkte sociale beschermingsmaatregelen ingevoerd om de omvang van de maatschappelijke schade bij bepaalde groepen te beperken: "verhoogde" en versnelde economische werkloosheidsvergoeding, bevroering van de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen, uitgebreid overbruggingsrecht enz. Bovendien werden er bijkomende middelen toegekend aan de OCMW's om de aanvragen het hoofd te kunnen bieden (zie boven).

Deze federale en gewestelijke specifieke crisismaatregelen zijn tijdelijk.

Voor de toekomst is het belangrijk te anticiperen op de sociale gevolgen van de crisis en het grote verarmingsrisico bij een groot deel van de bevolking. De stopzetting van de steunmaatregelen zou kunnen leiden tot acutere en frequentere problemen van overmatige schuldenlast en tot een grote toestroom van aanvragen bij de diensten voor schuldbemiddeling (DSB's). Bovendien hebben sommigen hun spaargeld tijdens de eerste lockdown opgebruikt en hebben ze nu geen buffer meer voor wat volgt.... Tussen april en oktober 2020 is het aantal personen dat niet over voldoende spaartegoed beschikt (om in minstens een maand levensonderhoud te voorzien) in het Brussels Gewest dan ook gestegen van 13% naar 20% van de bevolking¹⁶. Ze lopen dus ook meer risico op bestaansonzekerheid en risico om nieuwe schulden aan te gaan of voor de eerste keer schulden te maken.

Om deze toename van de overmatige schuldenlast tegen te gaan zijn, naast op termijn een versterking van het personeel van de DSB's, bijkomende preventieve maatregelen nodig en zouden andere maatregelen moeten worden bestendigd. Er moet bijzondere aandacht uitgaan naar schulden die verband houden met fundamentele rechten: huisvesting, gas, elektriciteit en water, gezondheidszorg. De instelling van een algemener moratorium (kosteloos uitstel van betaling) tijdens deze crisisperiode zou een mogelijke oplossing zijn, op voorwaarde dat ze gepaard gaat met preventieve maatregelen. De toekenning van

15. De enige maatregel die tijdens de tweede lockdown werd genomen voor de gerechtsdeurwaarders betreft de verkoop van roerende goederen omdat de veilingzalen opnieuw werden gesloten tot 14 januari 2021. Hoewel de beslagen op roerende goederen formeel niet verboden zijn tijdens die periode, heeft de Nationale kamer van Gerechtsdeurwaarders haar leden gevraagd "zich bijzonder voorzichtig, redelijk en bemiddelend op te stellen".

16. Bron: Consumentenenquête, Nationale Bank van België.

redelijke afbetalingsplannen na de lockdowns (maatregelen op gewestelijk en federaal vlak) zou bovendien moeten worden gegarandeerd om de talrijke gevolgen van overmatige schuldenlast te vermijden. Deze zouden de mensen immers nog dieper in de problemen duwen (strafbedingen, dagvaardingen, gerechtskosten, afsluiting, uithuiszettingen enz.). We merken ook op dat er een wetsvoorstel¹⁷ tot verlaging van de door de gerechtsdeurwaarders toegepaste tarieven werd ingediend bij de kamer. Indien dit voorstel wordt goedgekeurd zou het een flinke stap vooruit zijn in de vermindering van de aan overmatige schuldenlast gerelateerde kosten.

17. Wetsvoorstel tot wijziging van het koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het tarief voor akten van de gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken en van het tarief van sommige toelagen met betrekking tot de inningskosten en afkortingsrechten, Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, buitengewone zitting 2019, 16 september 2019.

Beschrijvende analyse van de gegevens van 2018 van de diensten voor schuldbemiddeling van de OCMW's van Brussel-Stad, Sint-Lambrechts-Woluwe, Vorst en Etterbeek

1.1 Inleiding

Mensen met een overmatige schuldenlast, die dus hun schuld(en) niet meer kunnen terugbetalen, kunnen een beroep doen op een dienst voor schuldbemiddeling (DSB). Schuldbemiddelingsdiensten helpen mensen om een duurzame oplossing te vinden voor overmatige schuldenlast. Men probeert zoveel mogelijk de schulden af te lossen en tegelijkertijd een menswaardig bestaan te waarborgen. De DSB's kunnen mensen bijstaan in hun zoektocht naar oplossingen ten overstaan van de schuldeisers, waarbij de bemiddelaar als tussenpersoon fungeert. Hij maakt samen met de persoon in kwestie een budget op dat, indien mogelijk, wordt gebruikt om een afbetalingsplan voor te stellen aan de schuldeisers. Als er geen akkoord kan worden bereikt, zal de bemiddelaar eventueel andere oplossingen voorstellen zoals een collectieve schuldenregeling¹⁸. Vaak dwingt een inbeslagneming of een loonoverdracht de schuldbemiddelaar om met spoed te onderhandelen met een gerechtsdeurwaarder of schuldeiser. Ook hier zal de schuldbemiddelaar de mogelijke oplossingen bekijken, de persoon in kwestie informeren over zijn of haar rechten en, in voorkomend geval, hem of haar in contact brengen met een advocaat¹⁹.

Er zijn doorgaans geen voorwaarden om zich op de hulp van een DSB te kunnen beroepen. Bepaalde diensten beperken hun tussenkomst echter tot de inwoners van de gemeente of tot een bepaalde doelgroep (bijvoorbeeld de leefloners van het desbetreffende OCMW). Voor de DSB's waarvoor in dit document de gegevens worden geanalyseerd, zijn dergelijke selectiecriteria niet van toepassing.

In het Brussels Gewest zijn de DSB's erkend door de GGC, de COCOF of de Vlaamse Gemeenschap. Er bestaan momenteel geen gecentraliseerde statistieken met de gegevens van alle DSB's voor het Brussels Gewest. De diensten beschikken niet allemaal over dezelfde coderingssoftware waardoor de gegevens heterogeen zijn. Bovendien gebruiken bepaalde DSB's (nog) geen statistische software en beschikken ze dus niet over bruikbare geïnformateerde gegevens. In Wallonië worden bepaalde gegevens van de DSB's gepubliceerd door l'Observatoire du Crédit et de l'Endettement en in Vlaanderen door het steunpunt Mens en Samenleving (SAM)²⁰.

18. Bron: Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest www.mediationdedettes.be

19. De collectieve schuldenregeling (CSR) is een juridische procedure waarbij men de financiële situatie van de schuldenaars wil herstellen door ze met name in staat te stellen in de mate van het mogelijke hun schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat ze zelf en hun gezin een menswaardig leven kunnen leiden. Zie hoofdstuk 2-6 hieronder voor meer toelichting.

20. Zie ook de website van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020) die de gegevens voor Wallonië en Vlaanderen weergeeft.

De DSB's in het Brussels Gewest zijn vragende partij voor een doeltreffende informaticatool die het administratieve werk van de bemiddelaars vermindert en de statistische gegevens verzamelt die kunnen gebruikt worden voor de behoeften van de dienst en die op termijn statistieken voor het hele Brusselse Gewest opleveren. De ontwikkeling en het gebruik van een softwareprogramma verlopen echter zelden probleemloos: opstartproblemen (bugs, ...) die te maken hebben met de ontwikkeling van de nieuwe software (die nog op punt moet worden gesteld), de tijd die nodig is om de gegevens in de software te coderen (in een context waarin de bemiddelaars al overstelpt zijn), de aanpassings-tijd (opleiding) die nodig is om de software te gebruiken, extra kosten die niet worden gedekt (mocht de software bijvoorbeeld de installatie van andere programma's vereisen) enz.

Met de financiële steun van de GGC heeft het OCMW van Brussel-Stad een softwareprogramma ontwikkeld en ter beschikking gesteld van de DSB's. Dit programma heet Lotus²¹. De door de GGC toegekende subsidies kaderen binnen de uitvoering van een overeenkomst tussen de GGC, het OCMW van Brussel-Stad en de verschillende DSB's (OCMW's en privésector), waarbij het OCMW van Brussel-Stad de software ontwikkelt en gratis ter beschikking stelt en de diensten zich ertoe verbinden statistische gegevens te verzamelen en te verstrekken aan de GGC. Verschillende diensten ondertekenden deze overeenkomst. Andere diensten gebruiken een andere software en willen die behouden. Ze zijn echter wel bereid om mee te werken en statistische gegevens te verstrekken. Verschillende diensten gebruiken het softwareprogramma Medius, dat met financiële steun van de COCOF werd geïnstalleerd bij de door de COCOF erken-

de diensten. De door de Vlaamse Gemeenschap erkende diensten gebruiken op hun beurt weer een andere tool om de dossiers te beheren en de statistische gegevens te coderen.

In dit rapport stelt het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad voor 2018 verschillende gegevens voor van drie schuldbemiddelingsdiensten die hun gegevens coderen met het softwareprogramma Lotus (die van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe) en van een schuldbemiddelingsdienst die de gegevens codeert met het softwareprogramma Medius (die van het OCMW van Etterbeek).

Voor de drie diensten die coderen met Lotus verwerkte het Observatorium de gegevens op basis van geanonimiseerde ruwe gegevensbestanden waarvoor een aantal sleutelvariabelen werden gecodeerd (de zogenaamde "volledige" dossiers). De analyse heeft dus enkel betrekking op een steekproef van personen die in 2018 bij deze drie diensten voor schuldbemiddeling (DSB's) aanklopten (enkel de personen waarvan het dossier "volledig" is) en niet op alle personen die door de beschouwde DSB's werden opgevolgd. Het Observatorium heeft voor de analyse een gegevensbank samengesteld waarin de drie bestanden (van de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe) zijn opgenomen. Zo kunnen de gegevens op een homogene én globale manier worden geanalyseerd voor de drie gemeenten; er werden verschillende problemen vastgesteld, waarvan sommige gemakkelijk konden worden gecorrigeerd. Voor andere problemen moest de analyse beperkt worden tot een substeekproef van personen in de gegevensbank, afhankelijk van de in aanmerking genomen variabele.

Tabel 1-1: Aantal "volledige" dossiers gecodeerd per gemeente, 2018

DSB OCMW	Aantal	Software
Brussel-Stad	1 194	Lotus
Vorst	210	Lotus
Sint-Lambrechts-Woluwe	191	Lotus
Etterbeek	650	Medius

NB: Voor de diensten die coderen met Lotus gaat het niet om de totaliteit van de in 2018 verwerkte dossiers, maar enkel om een substeekproef van personen waarvoor een aantal bepaalde variabelen werden gecodeerd.

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek

21. Het schuldbemiddelingsprogramma werkt met de spreadsheetsoftware van de firma Lotus Software.

De DSB van het OCMW van Etterbeek codeert met Medius en van hen ontving het Observatorium bepaalde gegevens die al geaggregeerd waren (in dit geval van alle dossiers).

In dit rapport worden de gegevens samen of afzonderlijk voorgesteld opdat de eventuele verschillen op het vlak van categorisering in de codering kunnen worden vergeleken met het oog op een eventuele toekomstige harmonisering.

Het is belangrijk erop te wijzen dat het gaat om een niet-representatieve steekproef van alle DSB's van het Brussels Gewest en dat de gegevens fouten- of interpretatiemarges bevatten naargelang de persoon die de gegevens codeert en de informatie die gecodeerd moet worden. Deze gegevens moeten dus met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Ze maken het echter mogelijk de kenmerken in de verf te zetten van een steekproef van personen die zich tot bepaalde DSB's wendden en een licht te werpen op verschillende fenomenen met betrekking tot dit publiek. Deze verkennende en beschrijvende analyse heeft tot doel deze gegevens voor te stellen die interessant zouden zijn om in de toekomst op een systematische, exhaustieve en meer gecentraliseerde manier te verzamelen in heel het Brussels Gewest, naargelang het voor de diensten mogelijk is om een dergelijke codering uit te voeren.

Tot slot herinneren we eraan dat de personen die een beroep doen op de DSB's slechts een deel van de personen met een overmatige schuldenlast vertegenwoordigen. Niet iedereen met een overmatige schuldenlast gaat immers aankloppen bij een DSB. Bovendien zijn de DSB's regelmatig volzet en moeten de mensen op de wachtlijst soms verschillende maanden geduld oefenen voor een afspraak.

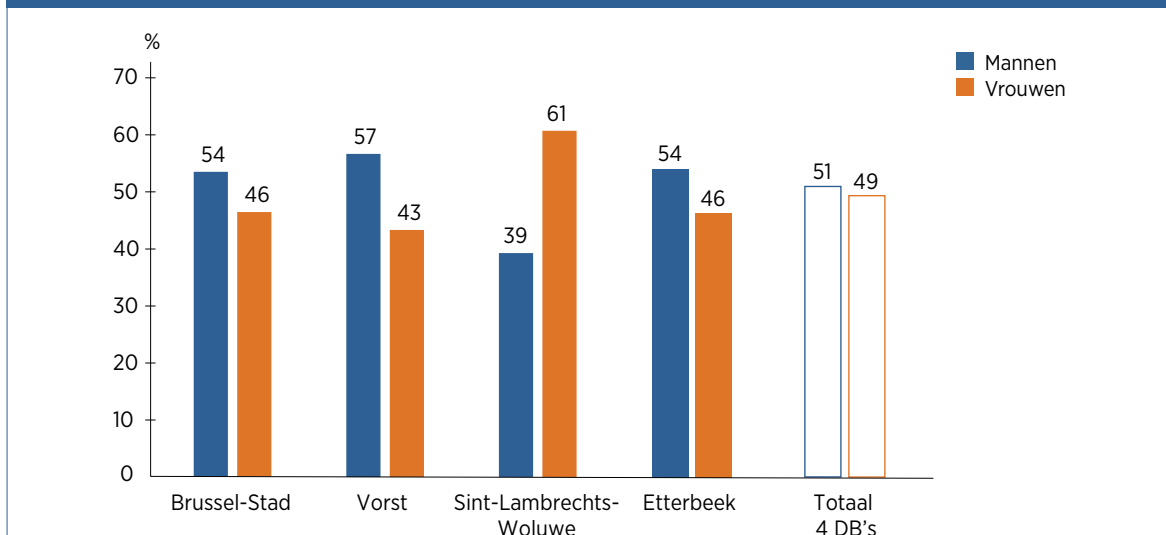
1.2. Demografisch profiel en sociaaleconomische situatie van de aanvragers

Dit eerste deel biedt informatie over het demografisch en sociaaleconomisch profiel van een steekproef van "aanvragers" die in 2018 een beroep deden op de beschouwde DSB's.

1.2.1. Geslacht

Voor de vier DSB's zijn er in totaal iets meer mannen (51% tegenover 49% vrouwen) onder de aanvragers, terwijl we bij de totale Brusselse bevolking het tegenovergestelde zien (51% vrouwen tegenover 49% mannen). We stellen bovendien verschillen vast naargelang de DSB: meer mannen wendden zich tot de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Etterbeek, terwijl

Figuur 1-1: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's per geslacht (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek, 2018

N = 2 245

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

dit compleet het tegenovergestelde is bij de DSB van het OCMW van Sint-Lambrechts-Woluwe waar de vrouwen sterker vertegenwoordigd zijn²² (→ figuur 1-1).

1.2.2. Leeftijd

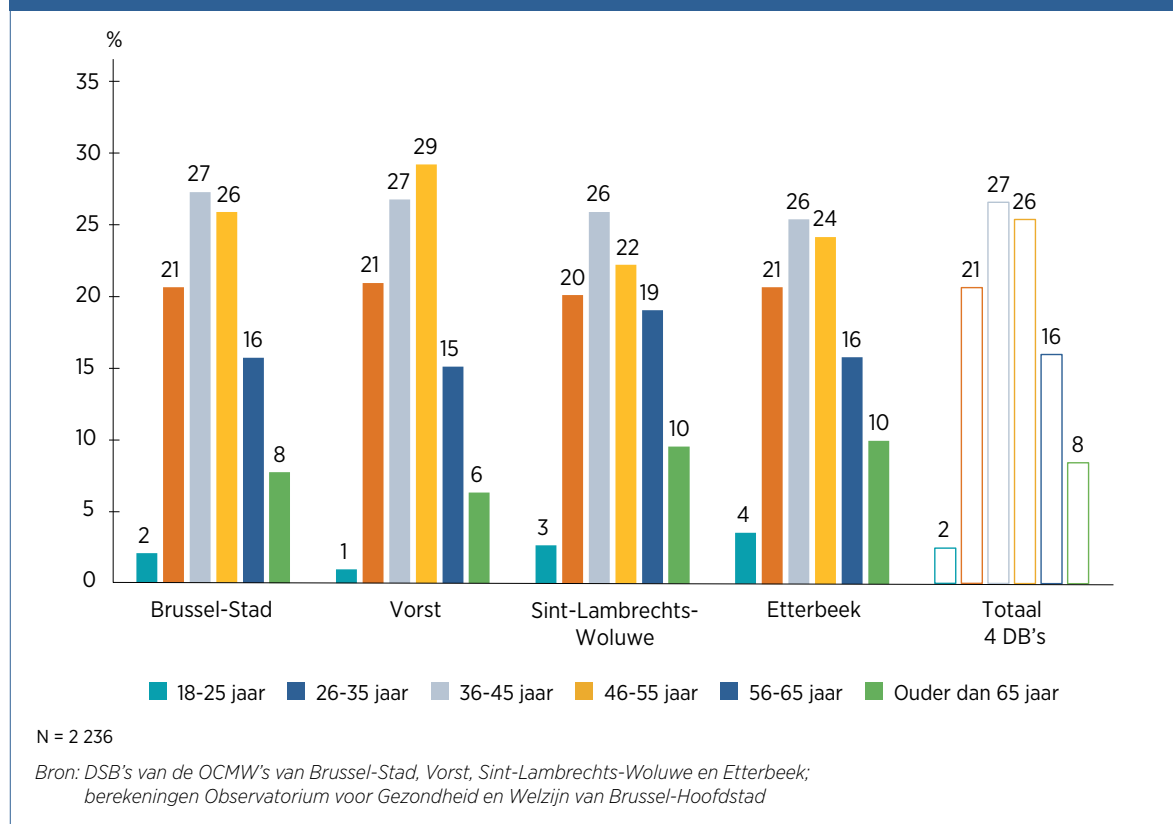
De gemiddelde leeftijd van het publiek in kwestie bedraagt 46 jaar voor alle vier beschouwde DSB's samen. De jongste is 19 en de oudste 91 jaar. Overmatige schuldenlast treft dus alle leeftijden. **Figuur 1-2**, die de verdeling van de aanvragers per leeftijdscategorie weergeeft, toont echter dat sommige leeftijdscategorieën beduidend meer vertegenwoordigd zijn dan andere.

Relatief weinig jongvolwassenen onder de 25 jaar doen een beroep op de DSB's. Dit percentage ligt beduidend hoger bij mensen tussen 26 en 35 jaar en is het hoogst bij mensen tussen 36 en 45 jaar. Vervolgens daalt het percentage met de leeftijd. 8% van de personen die een be-

roep doen op de beschouwde DSB's zijn ouder dan 65 jaar (waarvan ongeveer drie kwart tussen 66 en 74 jaar oud is en een kwart 75 jaar of ouder). We zien hetzelfde patroon bij het aantal personen die een krediet afsluiten en het aantal personen die hun krediet niet kunnen terugbetalen en als wanbetaler geregistreerd staan bij de NBB via de Centrale voor kredieten aan particulieren (zie hoofdstuk 2).

De leeftijdsstructuur van de Brusselse bevolking vanaf 18 jaar ziet er als volgt uit: 13% is tussen 18-25 jaar, 22% tussen 26 en 35 jaar, 20% tussen 36 en 45 jaar, 16% tussen 46 en 55 jaar, 12% tussen 56 en 65 jaar en 16% boven de 65 jaar²³. Bij de bevolking die een beroep doet op de beschouwde DSB's is de leeftijdscategorie tussen 36 en 55 jaar dan ook sterk oververtegenwoordigd ten opzichte van de algemene bevolking. Personen tussen 56 en 65 jaar zijn ook lichtjes oververtegenwoordigd, terwijl jongeren tussen 18 en 25 jaar en 65-plussers ondervertegenwoordigd zijn²⁴.

Figuur 1-2: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's per leeftijdscategorie (%), OCMW's van de Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek, 2018

22. Ter vergelijking: bij de totale Brusselse bevolking tellen we 43% mannen en 57% vrouwen in Sint-Lambrechts-Woluwe, 47% mannen en 53% vrouwen in Vorst, 52% mannen en 48% vrouwen in Brussel-Stad en 49% mannen en 51% vrouwen in Etterbeek.

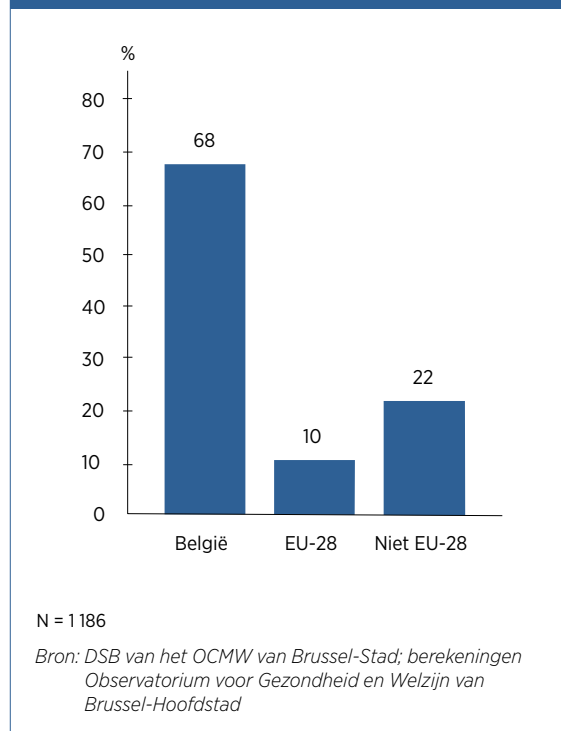
23. Bron: FOD Economie - Statistics Belgium; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

24. In de gegevens van de Centrale voor kredieten aan particulieren zijn achterstallige kredietnemers vooral oververtegenwoordigd in de leeftijdscategorie 35-55 jaar in vergelijking met de algemene bevolking.

1.2.3. Nationaliteit

De nationaliteit werd enkel gecodeerd in de DSB van het OCMW van Brussel-Stad (bijzonder weinig in Vorst en al helemaal niet in Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek).

Figuur 1-3: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's volgens nationaliteitsgroep (%), OCMW van Brussel-Stad, 2018

Bij het OCMW van Brussel-Stad hebben de personen die een beroep doen op de DSB overwegend de Belgische nationaliteit (68%), 10% van hen heeft een Europese nationaliteit en 22% een niet-Europese nationaliteit (› [figuur 1-3](#)).

64% van de totale bevolking van Brussel-Stad heeft de Belgische nationaliteit, 22% is Europees onderdaan (EU 28) en 14% onderdaan van een niet-Europees land²⁵. In tegenstelling tot de Europese onderdanen zijn mensen met een niet-Europese nationaliteit dan ook oververtegenwoordigd in het publiek dat een beroep doet op de beschouwde DSB's.

1.2.4. Huishoudenstype

Bij het publiek dat een beroep doet op 1 van de vier onderzochte DSB's zijn alleenstaanden het talrijkst vertegenwoordigd (46%), gevolgd door eenoudergezinnen (23%), samenwonenden met kinderen (20%) en samenwonenden zonder kinderen (8%) (figuur 1-4)²⁶. Alle Brusselse huishoudens samen tellen 46% alleenstaanden, 12% eenoudergezinnen, 24% samenwonenden met kinderen en 15% samenwonenden zonder kinderen. Er zijn dus beduidend meer (dubbel zoveel) eenoudergezinnen bij het publiek dat een beroep doet op de beschouwde DSB's, in vergelijking met hun aandeel in de totale Brusselse bevolking. Samenwonenden en dan vooral die zonder kinderen zijn daarentegen ondervertegenwoordigd ten opzichte van het gewestelijk gemiddelde.

We zien al vele jaren dat eenoudergezinnen sterk vertegenwoordigd zijn bij het publiek dat een beroep doet op de DSB's (het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest - vroeger GREPA - stelde dit al vast in zijn statistisch rapport van 2006)²⁷. Die vaststelling kan gekoppeld worden aan de frequentie en de ernst van de armoedesituaties bij eenoudergezinnen.

De verdeling van de personen per huishoudenstype varieert naargelang de gemeente. Vooral in Sint-Lambrechts-Woluwe is het percentage eenoudergezinnen dat een beroep doet op de DSB bijzonder hoog (36% van het publiek) in vergelijking met de drie andere gemeenten.

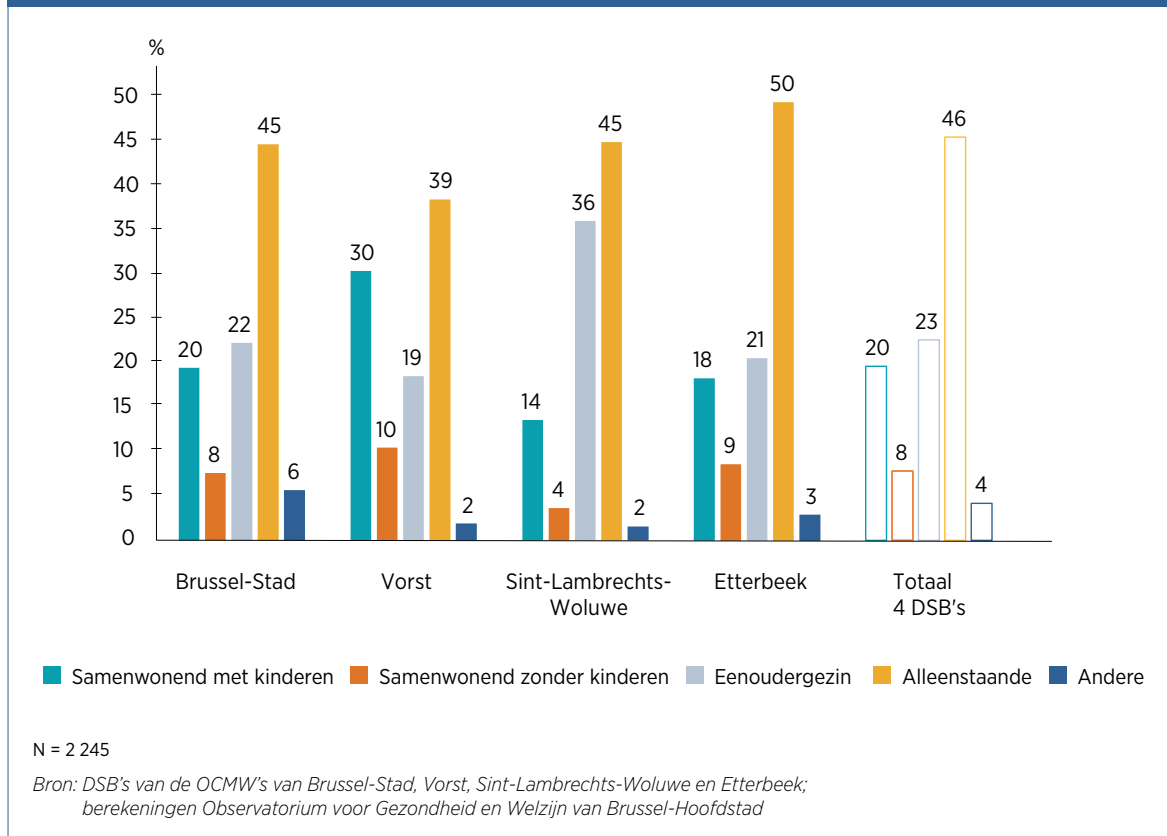
In totaal zijn bijna 90% van de eenoudergezinnen in de beschouwde DSB's vrouwen (hetzelfde percentage als bij het geheel van alle Brusselse eenoudergezinnen).

25. BISA, Wijkmonitoring. Berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

26. De categorie "andere" omvat verschillende situaties: bijvoorbeeld een dakloze, iemand die onderdak vindt bij iemand anders enz.

27. vzw GREPA (Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest), Statistisch rapport 2006: de schuldenlast van de gezinnen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, mei 2007.

Figuur 1-4: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's volgens huishoudsituatie (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek, 2018

1.2.5. Huisvesting

De meeste personen die een beroep doen op de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe (samen beschouwd)²⁸ zijn huurders (89%), waarvan meer dan twee derde (65%) een woning huren op de private huurwoningmarkt. Een kwart (24%) is huurder van een openbare woning (voornamelijk sociale woningen). Daarnaast heeft 5% geen eigen woning en is 4% eigenaar (› figuur 1-5).

In vergelijking met de totale Brusselse bevolking zijn er beduidend meer huurders dan eigenaars bij het publiek dat een beroep doet op de DSB's (89% tegenover 61% voor het hele Gewest³⁰), wat omgekeerd is bij de eigenaars. Sociale huurders zijn eveneens oververtegenwoordigd (24% tegenover circa 8% van alle Brusselse huishoudens³¹).

Er zijn verschillen tussen de gemeenten. Het percentage personen dat in een sociale woning leeft en een beroep doet op de beschouwde DSB's ligt lager in Vorst dan in de twee andere gemeenten. In Sint-Lambrechts-Woluwe woont bijna de helft van het getroffen publiek in een sociale woning²⁹.

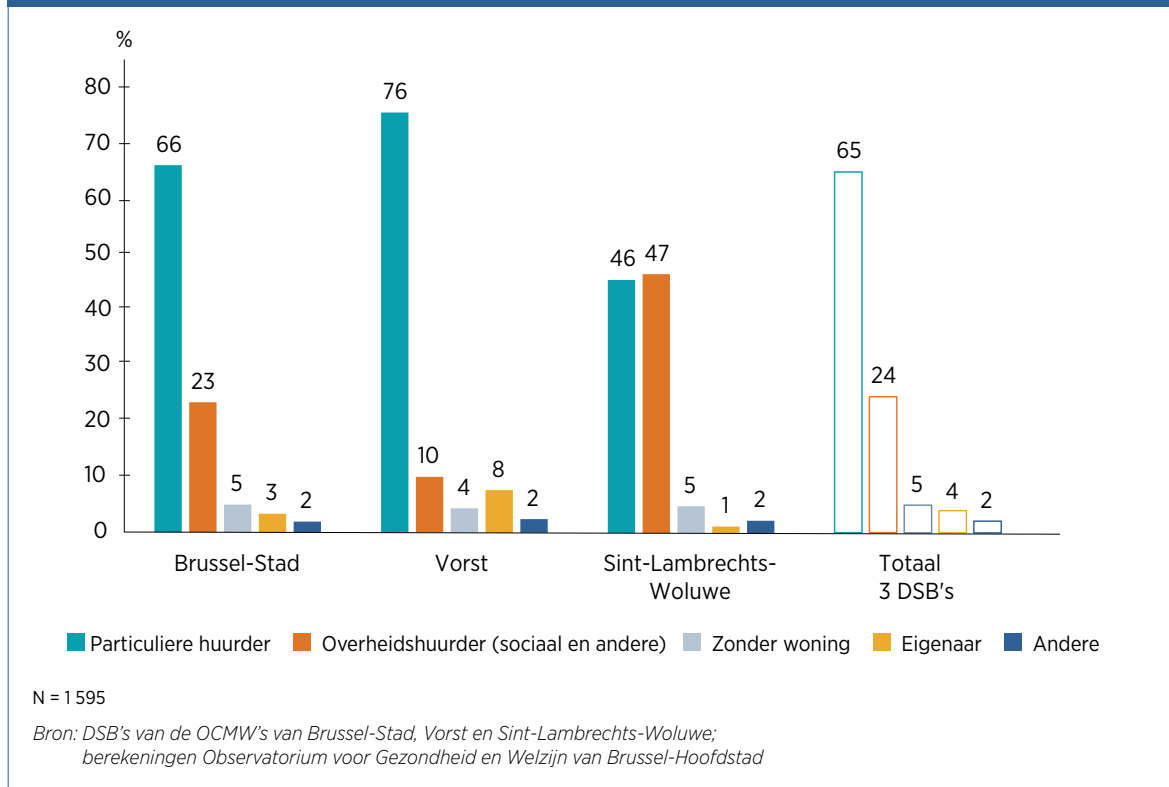
28. Voor de DSB van het OCMW van Etterbeek is deze informatie niet beschikbaar.

29. We merken op dat het aantal sociale woningen per 100 huishoudens in Sint-Lambrechts-Woluwe 9,7% bedraagt, in Brussel-Stad 9,3%, in Etterbeek 5,5% en in Vorst 5% (bron: BISA, Wijkmonitoring).

30. Bron: Census 2011

31. Bron: BGHM, Observatorium Brussel Huisvesting; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Figuur 1-5: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's volgens huisvestingsstatuut (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

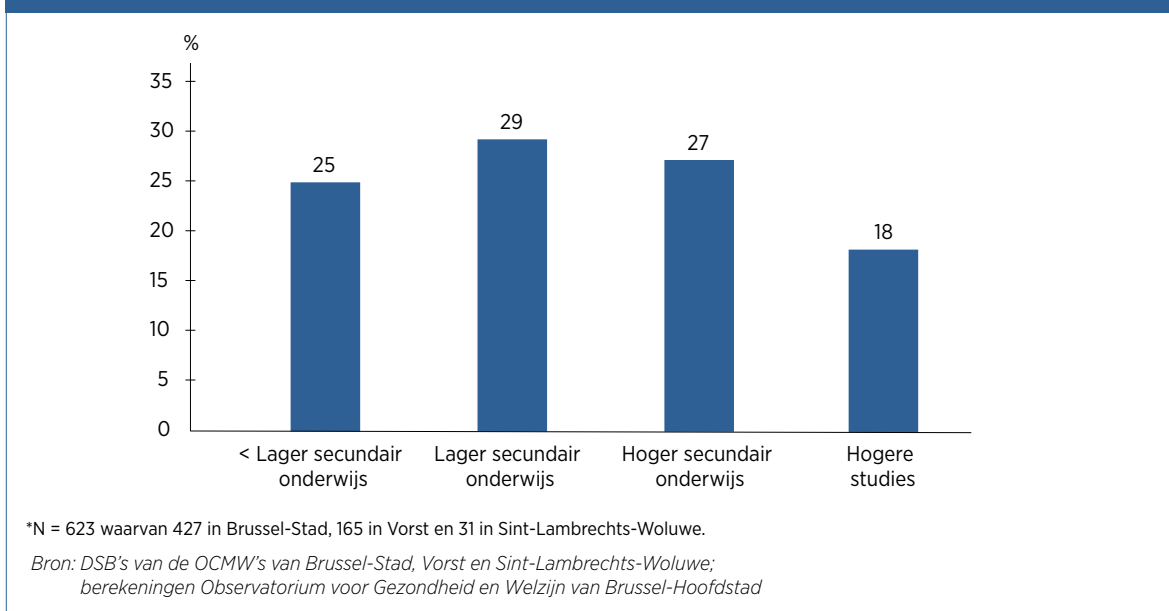

1.2.6. Scholingsgraad

De variabele met betrekking tot de scholingsgraad is voor slechts 40% van de personen in de Lotus-gegevensbank (623 van de 1 595 personen) gekend. Van 79% van de personen in de gegevensbank van de DSB van het OCMW van Vorst is de scholingsgraad gekend. Die percentages bedragen respectievelijk 36% voor de DSB van het

OCMW van Brussel-Stad en slechts 16% voor de DSB van het OCMW van Sint-Lambrechts-Woluwe. In Etterbeek werd deze variabele onvoldoende gecodeerd. **Figuur 1-6** hieronder toont alleen de vaststellingen uit de Lotus-gegevensbank waarvan het niveau van het diploma gekend is.

Figuur 1-6: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's waarvan het diploma gekend is volgens niveau (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe*, 2018

Op basis van de beschikbare gegevens zijn de meeste betrokkenen laaggeschoold en hebben ze geen diploma hoger secundair (54%). Dit cijfer ligt beduidend hoger dan bij de totale Brusselse bevolking van 18 jaar en ouder waar dit aandeel 30% bedraagt. Mensen met een diploma hoger onderwijs zijn daarentegen ondervertegenwoordigd bij de personen die een beroep doen op de beschouwde DSB's ten opzichte van het Brusselse gemiddelde (18% tegenover 41% bij de Brusselse bevolking).

1.2.7. Socioprofessionele situatie

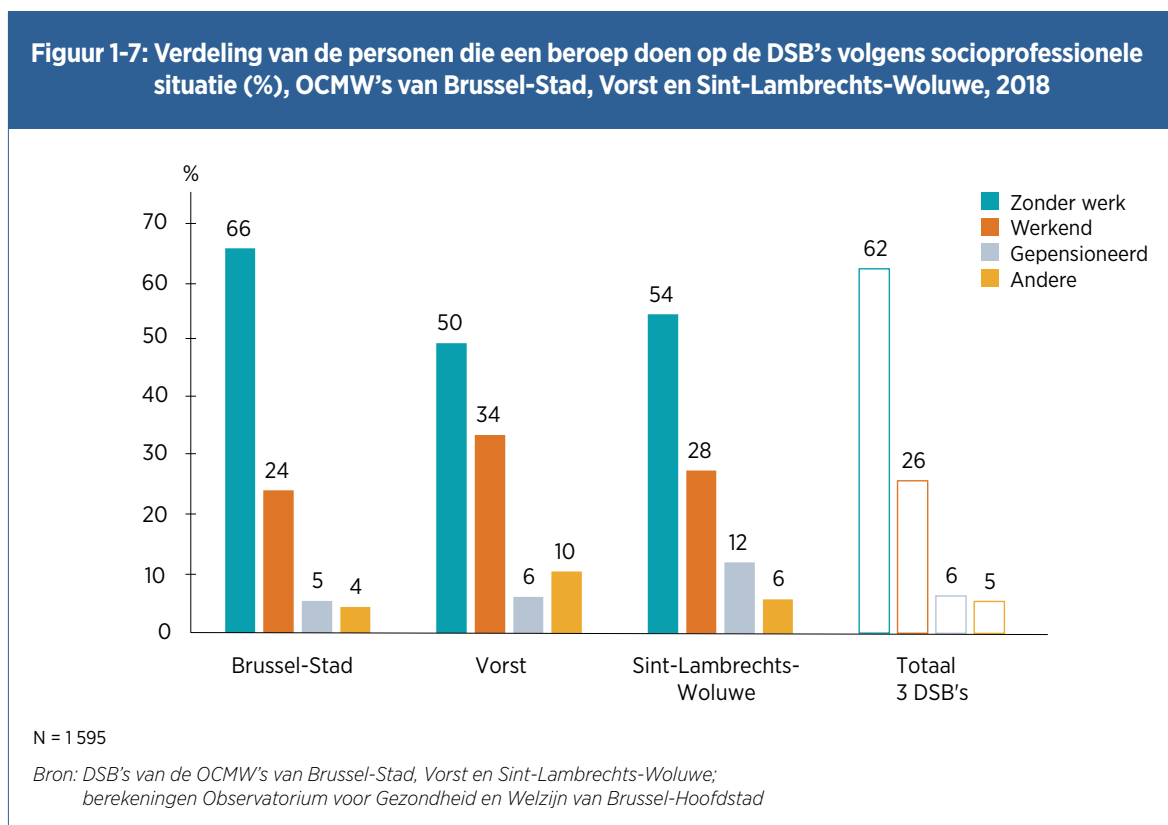
Omdat de categorisering voor Etterbeek (dat met Medius codeert) en voor de drie diensten die met Lotus coderen verschillend is, wordt deze informatie in twee afzonderlijke grafieken weergegeven (→ figuur 1-7 en figuur 1-8).

Als we de bevolking van 65 jaar en ouder niet meetellen, heeft 65% van het publiek dat zich tot de beschouwde DSB's wendt geen werk. Mensen op actieve leeftijd zonder werk zijn dus sterk oververtegenwoordigd. Van de totale Brusselse bevolking tussen 18 en 64 jaar heeft ongeveer 40% geen werk (en leeft 20% in een huishouden zonder enig inkomen uit werk) - percentages die

al beduidend hoger liggen in vergelijking met heel België³².

We benadrukken echter dat een kwart van de aanvragers die zich tot de beschouwde DSB's wenden een betrekking hebben, wat erop wijst dat werk niet altijd armoede en overmatige schuldenlast uitsluit. De aard van het werk (deeltijds, kortlopend contract, laag loon ...), grote gezinnen die slechts over één inkomen beschikken of hoge huisvestings- of verzorgingskosten kunnen tot armoedesituaties leiden. De statuten tussen een situatie met werk en een situatie zonder werk zijn ook vaak complex (bv. een werkloze die enkele uren in de maand als uitzendkracht werkt).

De schuldbemiddelaars die we in het kader van dit onderzoek ontmoetten merkten op dat het voor mensen met (stabiel) werk vaak mogelijk was afbetalingsplannen voor te stellen aan de schuldeisers en hun financiële situatie op min of meer lange termijn recht te trekken (omdat het inkomen gemiddeld hoger ligt dan bij mensen zonder werk). Maar voor velen die zich tot de diensten wenden is de graad van insolventie dusdanig dat de bemiddelaar niets meer kan doen dan de schuldeisers op de hoogte brengen van de insolventie en de mensen helpen om het hoofd boven water te houden.

32. FOD Economie – Statistics Belgium, Enquête van de Arbeidskrachten.

Algemeen stellen de schuldbemiddelaars met tientallen jaren ervaring op de teller vast dat de insolventie bij hun publiek toeneemt als gevolg van diepere en frequentere armoede. Vandaag kunnen ze naar eigen zeggen minder afbetalingsplannen opstellen voor hun publiek dan twintig jaar geleden³³.

Figuur 1-8 toont de verdeling van de personen die zich wendden tot de DSB van het OCMW van Etterbeek volgens hun bron van inkomsten. Twee derde heeft geen werk en moet rondkomen met een leefloon van het OCMW of een vervangingsinkomen (werkloosheids-, invaliditeits- of arbeidsongeschiktheidsuitkering). Ter herinnering: de bedragen van het leefloon en de meeste minimumbedragen van de vervangingsinkomens liggen onder de armoederisicogrens (zie Welzijnsbarometer 2019).

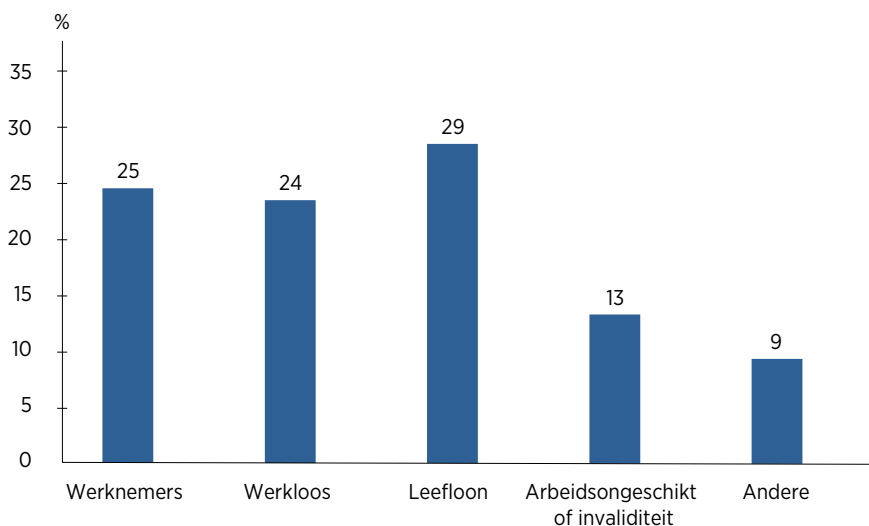
1.3. Inkomensniveau en aard van de maandelijkse huishouduitgaven

Voor dit hoofdstuk beschikken we enkel over de gegevens van de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe (die met het softwareprogramma Lotus coderen) en niet van de DSB van het OCMW van Etterbeek. De analyses hebben hier betrekking op de gegevens van die drie gemeenten samen.

1.3.1. Inkomensniveau

De schuldbemiddelaars coderen in principe alle inkomens van alle gezinsleden (het gaat hier dus niet enkel meer om de aanvrager): beroepsinkomen, vervangingsinkomen, kinderbijslag enz. Samen met de codering van de lopende maandelijkse uitgaven (zie volgend hoofdstuk) kunnen de schuldbemiddelaars de "beschikbare quotiteit" bepalen, d.w.z. het bedrag dat ze voor afbetaling aan de schuldeisers kunnen voorleggen.

Figuur 1-8: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's volgens bron van inkomsten (%), OCMW van Etterbeek, 2018

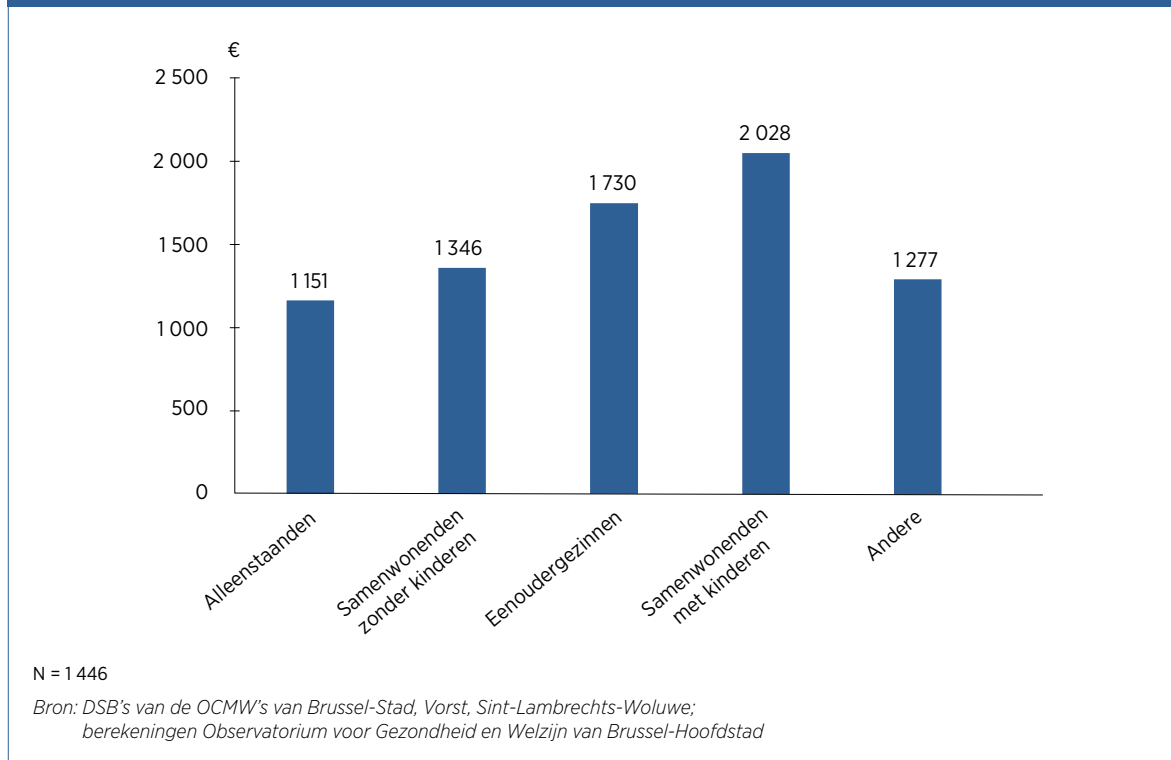

N = 650

Bron: DSB van het OCMW van Etterbeek; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

33. Zie de bijdrage van het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in het armoederapport in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn (2010): Gekruiste blikken: "Schuldbemiddelaar versus armoede", blz. 38-43.

Figuur 1-9: Beschikbaar mediaan maandinkomen van de huishoudens die een beroep doen op de DSB's per huishoudenstype, OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

We wijzen erop dat voor veel dossiers (147 van de 1 595 dossiers) het inkomen niet werd gecodeerd en deze variabele de waarde “0” aangeeft in de gegevensbank. Voor een bepaald aantal dossiers is het inkomen immers zo laag dat het niet werd gecodeerd. Omdat we niet over de informatie beschikken, hebben we ervoor gekozen de dossiers met de waarde “0” te schrappen uit de analyse. Daardoor kan het zijn dat de inkomensbedragen van de huishoudens die een beroep doen op de beschouwde DSB's overschat werden.

Op basis van de overige 1 446 dossiers³⁴ (na schrapping van de dossiers met de “0”-waarde en met afwijkende waarden) bedraagt het gemiddelde beschikbare maandinkomen van de onderzochte huishoudens € 1 614, variërend tussen € 272 en € 9 517. De mediaanwaarde stemt overeen met € 1 449. De helft van de huishoudens beschikt dus over een inkomen onder dit bedrag. Deze maandinkomens variëren naargelang het huishoudenstype (> figuur 1-9).

Als we kijken naar de huishoudinkomens moeten we uiteraard rekening houden met de samenstelling van het huishouden. Voor de vergelijking van de inkomens, rekening houdend met deze samenstelling, worden doorgaans de huishoudin-

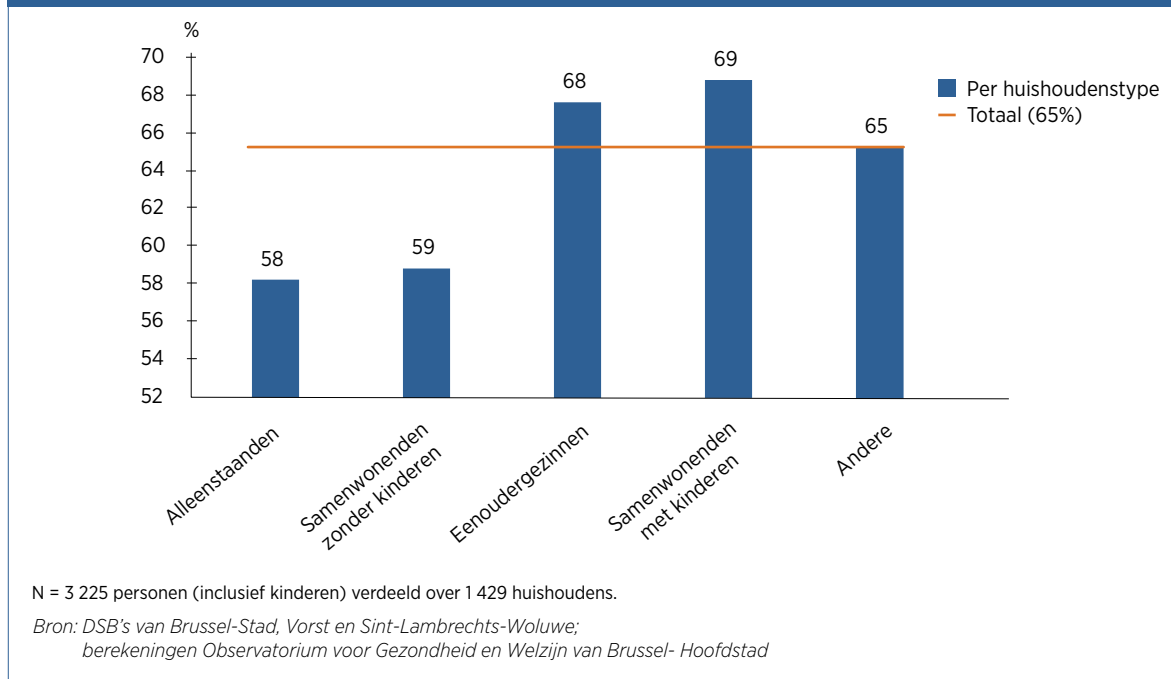
komens gelijk verdeeld over het aantal gezinsleden, nadat deze zijn omgezet naar consumptie-eenheden (C.E. of “volwassen equivalent”). De equivalentieschaal wordt bekomen na een weging waarbij 1 C.E. wordt toegekend voor de eerste volwassene, 0,5 C.E. voor elke volgende persoon van 14 jaar en ouder en 0,3 C.E. voor elk kind onder de 14 jaar. De som hiervan vormt dan de “equivalente” grootte van het huishouden. Zo wordt er rekening gehouden met de schaalvoordelen van huishoudens van meer dan een persoon, waardoor bijvoorbeeld het inkomen van iemand die samenwoont en twee kinderen heeft, vergeleken kan worden met het inkomen van een alleenstaande.

We hebben dus een variabele berekend die overeenkomt met het aantal personen in het huishouden, omgezet naar “volwassen equivalent”, en hebben het bedrag van de inkomsten door dit aantal gedeeld, zodat we over het “equivalent inkomen per gezinslid” beschikken.

Op deze basis bedraagt het equivalent beschikbaar inkomen per gezinslid gemiddeld € 1 211 en is de verkregen mediaan € 1 100.

34. Van de 1 446 dossiers hebben er 1 099 betrekking op de DSB van het OCMW van Brussel-Stad, 162 op die van het OCMW van Vorst en 185 op die van het OCMW van Sint-Lambrechts-Woluwe.

Figuur 1-10: Armoedecijfers per huishoudenstype (%), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

In 2018 bedraagt de armoederisicogrens € 1 230 per maand voor een alleenstaande³⁵. Van de 3 225 personen (inclusief kinderen) verdeeld over de 1 429 huishoudens die we onderzochten in onze gegevensbank (zonder de “0”-waarden enz.) hebben 2 105 personen (921 huishoudens) een inkomen onder de armoederisicogrens. Zo loopt het armoederisicopercentage (het percentage personen - inclusief kinderen - waarvan het “equivalente” huishoudinkomen onder de armoederisicogrens ligt) van de personen die op de beschouwde DSB's een beroep doen op tot 65%. Dit percentage is dubbel zo hoog als dat van de totale Brusselse bevolking, dat al bijzonder hoog is. Het armoederisicopercentage voor de totale bevolking in het Brussels Gewest bedroeg in 2018 immers 31% tegenover 10% in Vlaanderen en 18% in Wallonië.

De armoedecijfers per huishoudenstype werden eveneens berekend voor het publiek dat een beroep doet op de beschouwde DSB's. De gezinsleden met de hoogste armoedecijfers maken deel uit van een atypisch huishouden (“andere”) of van een huishouden met kinderen: het armoedecijfer bedraagt 69% bij (samenwonende) koppels met kinderen en 68% bij eenoudergezinnen (↪ figuur 1-10).

1.3.2. Aard van de uitgaven

In de meeste gevallen coderen de bemiddelaars ook de maandelijkse uitgaven van de mensen zodat ze een budget kunnen opstellen en de “beschikbare quotiteit” voor de schuldeisers kunnen bepalen (zie boven).

Het gaat voornamelijk om de “onvermijdelijke” maandelijkse uitgaven van de huishoudens (huur, kosten enz.). De uitgaven voor de terugbetaling van bepaalde schulden worden soms ook in dit bestand opgenomen. We konden het al lezen in het statistisch rapport van 2006 van het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (vroeger “GREPA”)³⁶: wanneer het huishoudinkomen te laag is en het niet mogelijk is een terugbetaling voor te stellen aan de schuldeisers, vullen de schuldbemiddelaars doorgaans slechts een deel van de maandelijkse uitgaven in. Bovendien verschillen de coderingspraktijken voor die variabele afhankelijk van de dienst of de bemiddelaar (zo coderen sommigen de uitgaven voor voedingsmiddelen en anderen dan weer niet). Deze gegevens moeten dan ook met de grootste voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

35. Bron: FOD Economie – Statistics Belgium; EU-SILC 2019.

36. vzw GREPA (Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest), Statistisch rapport 2006: de schuldenlast van de gezinnen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, mei 2007

Als we geen rekening houden met de talrijke "0"-waarden in de gegevensbank (dossiers waarvoor de uitgaven helemaal niet zijn ingevuld), bedraagt het gemiddelde van de uitgaven van de 1 423 huishoudens waarvoor de uitgaven werden gecodeerd € 1 151 per maand, variërend tussen € 52 (onvolledig gegeven) en € 5 545 per maand. De mediaan bedraagt € 1 037.

De tabel 1-2 toont het aandeel van elk van de ingevulde uitgavencategorieën in de totale uitgaven van de huishoudens. Elke uitgavencategorie omvat een aantal specifiekere uitgaven: zo omvat de categorie "woonuitgaven" de uitgaven voor huur, kosten enz., de categorie "uitgaven voor boodschappen" de uitgaven voor voedingsmiddelen, onderhoudsproducten, tabak en andere diverse uitgaven (schoenmaker, post ...). We wijzen erop dat het aantal waarnemingen verschilt voor elke categorie omdat telkens enkel

de huishoudens in aanmerking worden genomen waarvoor minstens een item van de categorie in de gegevensbank is opgenomen. Dat verklaart ook waarom de som van de percentages meer dan 100% bedraagt. Het is de bedoeling om het relatieve belang van een uitgave te meten wanneer deze wordt vermeld.

Het aantal voor elke categorie beschouwde personen is ook in de tabel opgenomen. Enkel de categorieën waarvoor de gegevensbank minstens 150 observaties bevat, zijn hier opgenomen³⁷. We wijzen er ook op dat het voorkomt dat binnen de verschillende categorieën slechts een item wordt ingevuld: zo kan het zijn dat in de categorie "woonuitgaven" enkel de huuruitgaven in het gegevensbestand verschijnen, terwijl de kosten niet werden gecodeerd, en vice versa. Zo is het ook mogelijk dat in de verzekeringsuitgaven enkel de ziekenfondsbijdragen verschijnen, maar

Tabel 1-2: Aantal en aandeel van elke uitgavencategorie in de totale uitgaven van de huishoudens die een beroep doen op de DSB's (voor de huishoudens waarvoor een uitgave werd geregistreerd in de beschouwde categorie), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal vaststellingen	Aandeel van de uitgaven in de totale uitgaven
Woning	1 393	60%
Boodschappen (voedingsmiddelen enz.)	447	22%
Onderhoudsgeld	154	17%
Schulden	788	15%
Kinderen	546	7%
Communicatie	1 311	7%
Gezondheid	930	5%
Kleding/lichaamsverzorging	402	4%
Transport	807	4%
Ontspanning	375	3%
Belastingen	221	3%
Verzekeringen	1 234	3%
Andere	655	4%

NB: Het aandeel van elke uitgavencategorie in de totale uitgaven van de huishoudens werd enkel berekend wanneer minstens één item van de betrokken uitgavencategorie was ingevuld en verschilde van "0".

Bron: DSB's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

37. De categorieën met minder dan 150 observaties zijn: "grote uitgaven", "huisdieren" en "familiale steun".

niet de andere soorten verzekering (woningverzekering of andere) en vice versa. We wijzen er daarom nogmaals op dat deze gegevens met de grootste voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

We stellen vast dat de veruit meest voorkomende uitgavencategorie in de gegevensbank de woninguitgaven zijn. Daarna komen de uitgaven voor communicatie en verzekeringen.

Het blijkt dat de woninguitgaven (huur, kosten) zwaar doorwegen in de totale uitgaven: gemiddeld 60% van de maandelijkse uitgaven gaat naar woninguitgaven bij de personen die een beroep doen op de DSB's en waarvoor deze informatie (geheel of gedeeltelijk) beschikbaar is. Voor mensen met een sociale woning wegen de woninguitgaven minder zwaar door, ook al blijven ze hoog (gemiddeld 48,5% van de totale uitgaven).

Ter indicatie: voortgaand op de huishoudbudgetenquête vertegenwoordigen de woninguitgaven 34% van de totale uitgaven (hier wel exhaustief beschouwd) van de huishoudens in het Brussels Gewest in 2018³⁸.

De uitgaven voor boodschappen maken ook een groot deel uit van de totale uitgaven voor de betrokkenen. In deze categorie zijn het de uitgaven voor voeding die het zwaarst doorwegen.

We stellen vast dat bij diegenen die alimentatiegeld dienen te betalen, dit ook een groot deel uitmaakt van de totale uitgaven (17%). Tot slot merken we op dat de schulduitgaven ook een significant deel uitmaken van de totale uitgaven voor de mensen van wie de maandelijkse schulduitgaven werden gecodeerd.

1.4. Situatie van overmatige schuldenlast: oorzaken, triggers en moeilijkheden

In dit hoofdstuk bespreken we de oorzaken van overmatige schuldenlast, de soort(en) schulden die aan de basis liggen van overmatige schuldenlast en de moeilijkheden die iemand door overmatig veel schulden ondervindt (waardoor hij zich tot de DSB moest wenden). De aangehaalde elementen komen voort uit de perceptie van de persoon zelf en/of van de maatschappelijk assistent verantwoordelijk voor het dossier (wat soms kan leiden tot een zekere vooringenomenheid naargelang diens appreciatie van de persoon).

1.4.1. Oorzaken

Tabel 1-3 toont het aantal keren dat elk van de oorzaken van overmatige schuldenlast werd genoteerd voor elk van de drie gemeenten die met het softwareprogramma Lotus coderen. We benadrukken dat er voor sommige mensen slechts één oorzaak werd geregistreerd, terwijl er voor anderen meerdere oorzaken konden worden gezien. 61% van de beschouwde personen geeft immers een enkele oorzaak op van overmatige schuldenlast en 39% noemt verschillende oorzaken. Het totale aantal genoemde oorzaken (2 586) is daarom veel hoger dan het aantal personen in de gegevensbank (1 595). We wijzen erop dat de categorie "andere" belangrijk is (oorzaken niet onderscheiden in de gegevensbank).

38. FOD Economie – Statistics Belgium, Huishoudbudgetonderzoek.

Tabel 1-3: Aantal en verdeling van de verschillende oorzaken van overmatige schuldenlast bij de personen die een beroep doen op de DSB's, OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal genoemde oorzaken	% van het totaal aantal genoemde oorzaken
Laag inkomen	451	17%
Budgetbeheer	389	15%
Daling van inkomsten	301	12%
Scheiding	241	9%
Ziekte/ongeval	233	9%
Verlies van werk	217	8%
Uitstel van betaling	100	4%
Onvoorziene kosten	78	3%
Een aanlokkelijk kredietaanbod	68	3%
Verslavingen (drugs ...)	66	3%
Faillissement als zelfstandige	66	3%
Overlijden van partner	34	1%
Borgstelling ³⁹	5	0%
Andere	337	13%
TOTAAL	2 586	100%

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Bovenstaande tabel leert ons dat de inkomens die te laag zijn om de basisbehoeften te dekken (in de tabel afgekort als "lage inkomens") 17% uitmaken van alle vermelde oorzaken, dat de problemen met budgetbeheer goed zijn voor 15%, enz.

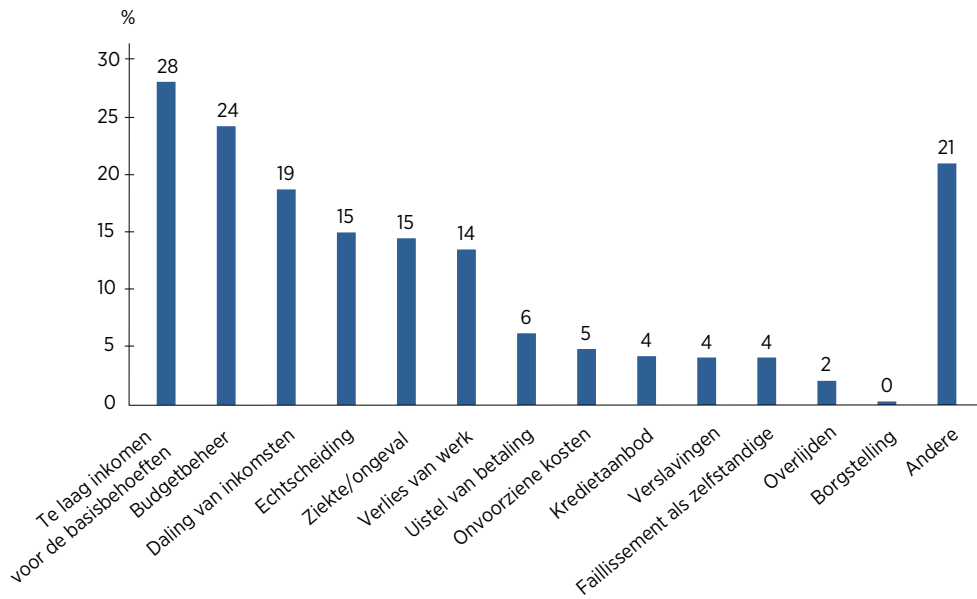
We stellen vast dat inkomens die te laag zijn om de basisbehoeften te dekken de meest frequente oorzaak zijn van overmatige schuldenlast wanneer we kijken naar het publiek van de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe samen. Dan komen de problemen met budgetbeheer en daarna een daling van inkomsten. We merken bovendien dat bepaalde

specifieke gebeurtenissen in het leven ook overmatige schuldenlast kunnen veroorzaken, zoals een scheiding, ziekte of ongeval of het verlies van werk.

Figuur 1-11 geeft opnieuw de oorzaken weer, dit keer als aandeel van het totale aantal personen in de drie DSB's (1 595 personen). Zo wordt voor 28% van de betrokkenen een inkomen dat te laag is om de basisbehoeften te dekken aangeduid als de oorzaak of een van de oorzaken van hun overmatige schuldenlast. Daarnaast haalt 24% de problemen met budgetbeheer en 19% de daling van inkomsten aan als een van de oorzaken van overmatige schuldenlast.

39. Iemand die zich ertoe verbindt de schulden van een ander te betalen wanneer die persoon niet meer in staat is dit te doen.

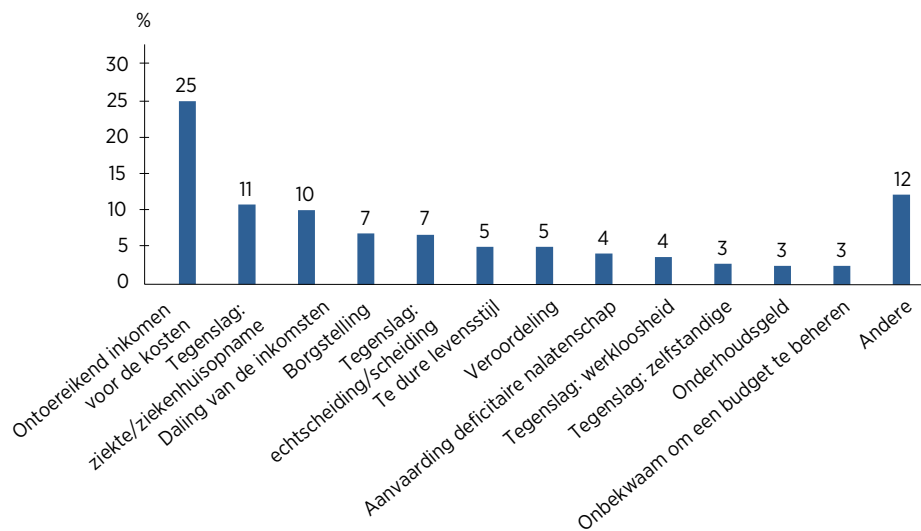
Figuur 1-11: Percentage van personen dat een beroep doet op de DSB's per reden die ze opgeven als oorzaak van hun overmatige schuldenlast (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

Teller: de genoemde oorzaken (N = 2 586); noemer: de personen in de gegevensbank (N = 1 595). Het is belangrijk erop te wijzen dat de som van de aangegeven percentages in deze grafiek ruimschoots de 100% overschrijdt aangezien een aantal mensen verschillende oorzaken vermeldden.

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Figuur 1-12: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's naargelang de eerste/belangrijkste oorzaak van overmatige schuldenlast (%), OCMW van Etterbeek, 2018

N = 650

Bron: DSB van het OCMW van Etterbeek; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

De analyse van de oorzaken van overmatige schuldenlast toont aan dat in veel gevallen een verandering van de situatie aan de basis ligt: dat kan een geïdentificeerde verandering (echtscheiding, ziekte, ongeval, verlies van werk, faillissement) of niet-geïdentificeerde verandering (daling van inkomsten of onvoorziene kosten) zijn. Heel vaak doet een levensgebeurtenis dus de situatie omslaan in overmatige schuldenlast, in een waarschijnlijke context van afwezigheid van financiële reserves zijn en waarbij men al op het scherp van de snee leeft.

In Etterbeek, waar men met het softwareprogramma Medius werkt, draagt de gelijkwaardige variabele de naam "oorsprong van de aanvraag" (↪ figuur 1-12). Bepaalde categorieën zijn vergelijkbaar met die van het softwareprogramma Lotus, maar de overeenstemming is niet perfect. Bovendien wordt in Etterbeek slechts een "oorsprong" per persoon gespecificeerd en niet meerdere. De belangrijkste categorieën zijn opgenomen in de onderstaande grafiek. De andere categorieën werden gegroepeerd in een categorie "andere".

Bij alle onderzochte DSB's is een ontoereikend inkomen om de basiskosten te dekken de belangrijkste oorzaak van overmatige schuldenlast.

1.4.2. Soorten schulden die beschouwd worden als triggers van overmatige schuldenlast

De soorten schulden die worden beschouwd als triggers van overmatige schuldenlast worden ook gecodeerd door de diensten die het softwareprogramma Lotus gebruiken. Het betreft dus niet het geheel van schulden van een persoon (zie hoofdstuk 1.5.2 hieronder), maar veeleer de schulden die volgens de persoon aanleiding hebben gegeven tot zijn algemene situatie van overmatige schuldenlast en die hem of haar ertoe heeft aangezet zich tot de DSB te wenden. In tegenstelling tot de analyse van het geheel van schulden in hoofdstuk 1.5.2 is deze variabele subjectief omdat de persoon zelf aangeeft welke schulden de spiraal van overmatige schuldenlast op gang hebben gebracht.

Tabel 1-4 toont, per gemeente, het aantal keren dat elk van de triggers van overmatige schuldenlast werd vermeld. Net zoals bij de oorzaken (zie boven) moeten we er op wijzen dat er voor sommige mensen slechts één trigger werd geregistreerd, terwijl voor anderen meerdere triggers kunnen teruggevonden worden.

Tabel 1-4: Aantal en verdeling van de verschillende soorten schulden die aan de basis liggen van overmatige schuldenlast bij de personen die een beroep doen op de DSB's, OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal keer als trigger genoemd	% van het totaal aantal genoemde triggers
Consumentenkrediet	462	18%
Energieschulden	445	17%
Woonschulden	361	14%
Schulden voor gezondheidszorg	351	14%
Belastingenschulden	297	12%
Hypothecair krediet	36	1%
Andere	600	24%
TOTAAL	2 552	100%

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Van de beschouwde personen haalt 64% één enkele trigger van overmatige schuldenlast aan en 36% noemt er meerdere. Het totale aantal genoemde triggers (2 552) is daarom veel hoger dan het aantal personen in de gegevensbank (1 595). Ook hier is de categorie “andere” belangrijk (niet onderscheiden triggers in de gegevensbank). De categorie “andere” kan ondermeer de schulden door telecommunicatie, belastingen, boetes enz. omvatten.

Tabel 1-4 leert ons dat consumentenkredietschulden 18% uitmaken van alle genoemde triggers. In meer dan de helft van deze gevallen (55%) zijn consumentenkredietschulden echter niet de enige trigger, maar zijn ook andere soorten schulden mee de aanleiding van de overmatige schuldenlast. Ook de energieschulden worden vaak genoemd als trigger (17%), op de voet gevolgd door de woonschulden (14%). Deze twee vormen samen bijna een derde van de genoemde triggers. Hypothecaire kredieten maken slechts een zeer klein deel uit van de genoemde triggers van overmatige schuldenlast bij het onderzochte publiek, dat voor een groot deel uit huurders bestaat. Bij zowel een consumentenkrediet als bij een hypothecair krediet worden kredietverstrekkers

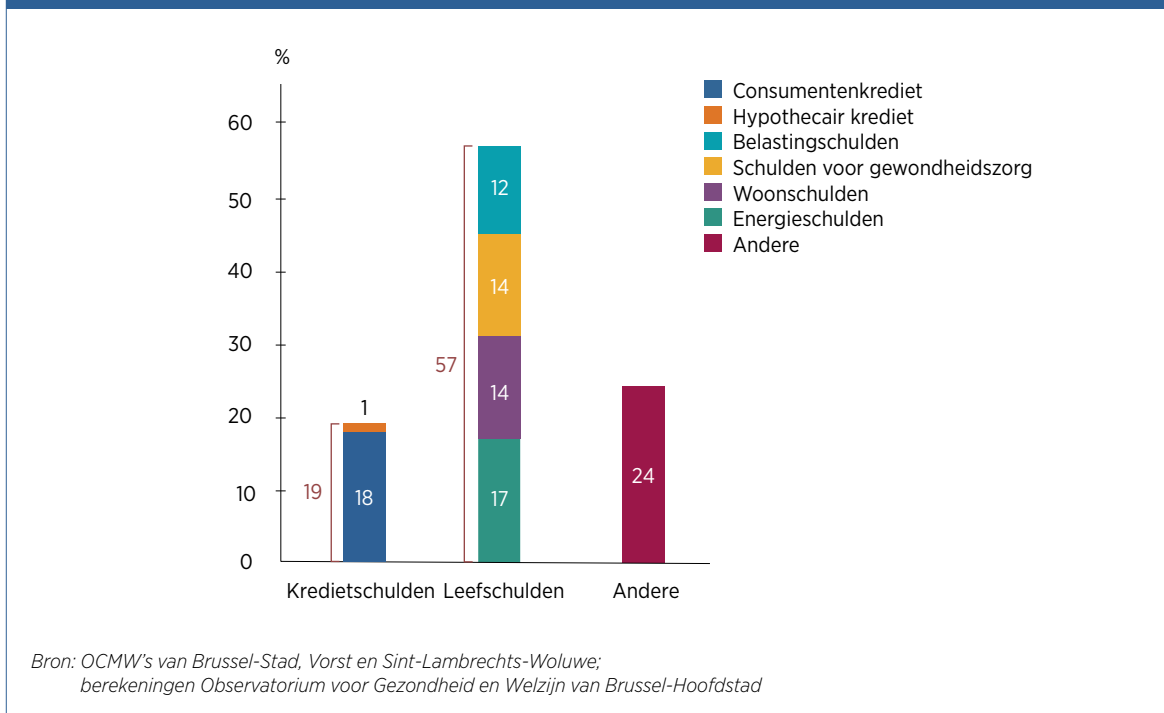
verondersteld de kredietwaardigheid van de kredietnemer te controleren. Op het terrein moeten we echter vaststellen dat dit niet altijd gebeurt⁴⁰.

Figuur 1-13 toont dezelfde cijfers, maar er wordt voor essentiële uitgaven een onderscheid gemaakt tussen kredietschulden en “leefschulden” die essentiële uitgaven omvatten. Het is duidelijk dat leefschulden veel vaker voorkomen (57% van alle genoemde triggers) dan kredietschulden (19% van de genoemde triggers).

Figuur 1-14 toont opnieuw de verschillende triggers afzonderlijk, ditmaal als percentage van het totale aantal personen in de gegevensbank (1 595 personen).

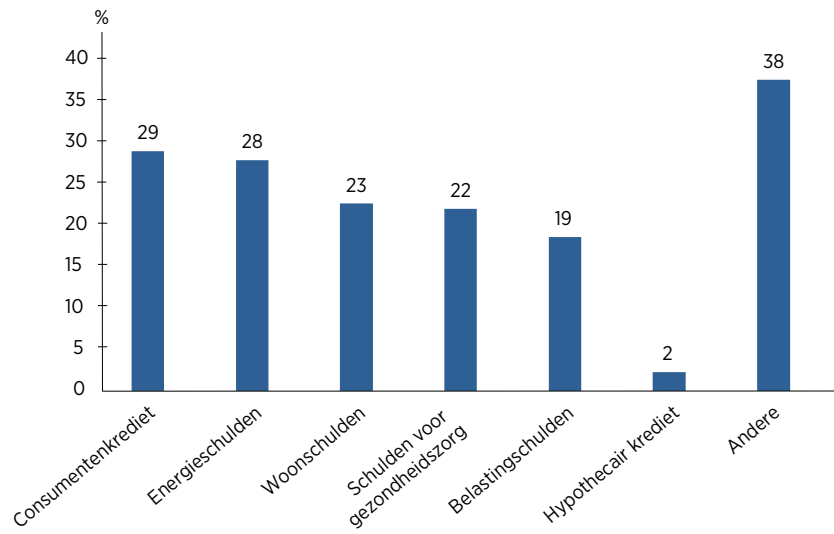
Hieruit blijkt dat 29% van de personen uit de gegevensbank consumentenkrediet aanhaalden als een van de triggers van hun overmatige schuldenlast. Wat betreft de leefschulden, die de belangrijkste triggers van overmatige schuldenlast zijn, noemde 28% de energieschulden, 23% de woonschulden, 22% de schulden voor gezondheidszorg en 19% de belastingschulden.

Figuur 1-13: Verdeling van de triggers van overmatige schuldenlast bij de personen die een beroep doen op de DSB's: kredietschulden versus leefschulden (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

40. We merken ook op dat een derde (33%) van de mensen bij wie het (consumenten- of hypothecair) krediet een trigger vormt van overmatige schuldenlast een baan heeft, meer dan de helft (56%) geen werk heeft en de anderen gepensioneerd zijn of een ander statuut hebben.

Figuur 1-14: Percentage personen die deze trigger van hun overmatige schuldenlast vermelden (%), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

Teller: aantal genoemde triggers (N = 2 552); noemer: aantal personen in de gegevensbank (N = 1 595). Het is belangrijk erop te wijzen dat de som van de aangegeven percentages in deze grafiek ruimschoots de 100% overschrijdt omdat een aantal mensen verschillende triggers vermeldden.

Bron: OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

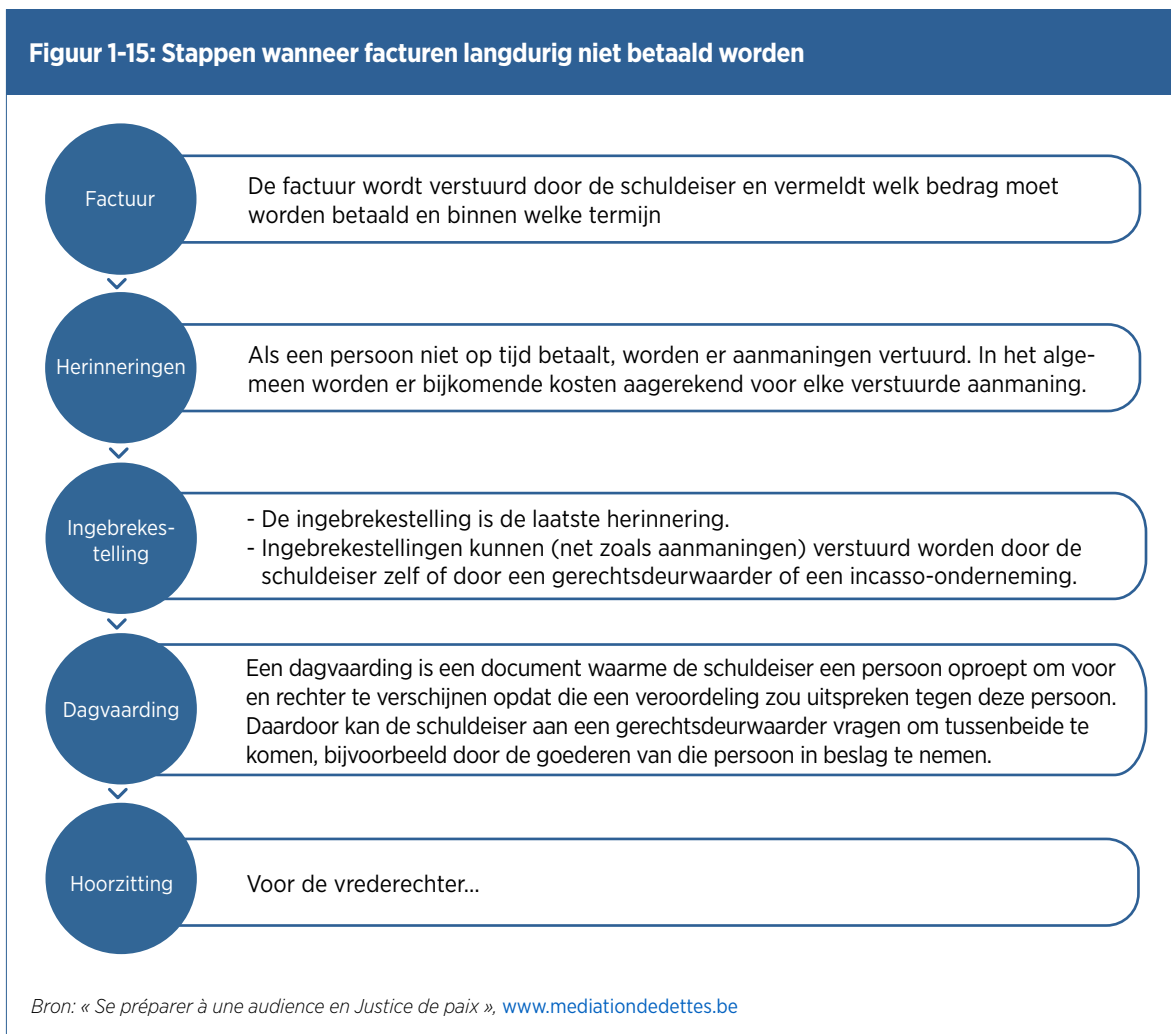
1.4.3. Moeilijkheden

Figuur 1-15 toont de verschillende stappen bij een grote betalingsachterstand van de facturen voor gevallen die door een rechtbank moeten worden beslecht⁴¹. Het moet benadrukt worden dat voor schulden waarvan de invordering aan de administratie is toevertrouwd (belastingenschulden, gemeentelijke en gewestelijke belastingen, sociale bijdragen, enz.) er geen gerechtelijke procedure is voorzien. In het geval van een belastingenschuld bijvoorbeeld kan de fiscus, na een laatste aanmaning, direct beslag leggen. Als de schuldenaar niet reageert zal de administratie zelf de wijze kiezen waarop de onbetaalde bedragen zullen worden ingevorderd (beslag op inkomsten, op rekeningen, beslag op roerende of onroerende goederen).

De moeilijkheden door overmatige schuldenlast die iemand ertoe brengen zich tot een DSB te wenden, werden eveneens gecodeerd. Voor

de diensten die met het softwareprogramma Lotus coderen, bevat deze variabele een aantal items die elkaar soms overlappen. Sommige categorieën zouden gegroepeerd kunnen worden⁴². De categorieën in deze variabele moeten worden herzien. Bovendien worden in deze variabele subjectieve gevoelens (“persoonlijke bezorgdheden”) en technische/objectieve handelingen met elkaar vermengd. De variabele wordt hier echter voorgesteld zoals ze tot nu toe door de diensten werd gecodeerd.

Tabel 1-5 toont het aantal keren dat elke moeilijkheid werd vermeld. We wijzen erop dat er voor sommige personen slechts één moeilijkheid werd geregistreerd (56% van de personen), terwijl voor anderen meerdere moeilijkheden konden worden genoemd (46% van de personen). Het totale aantal genoemde moeilijkheden (2 910) is daarom veel hoger dan het aantal personen in de gegevensbank (1 595).

41. Bron: "Se préparer à une audience en Justice de paix", www.mediationdedettes.be

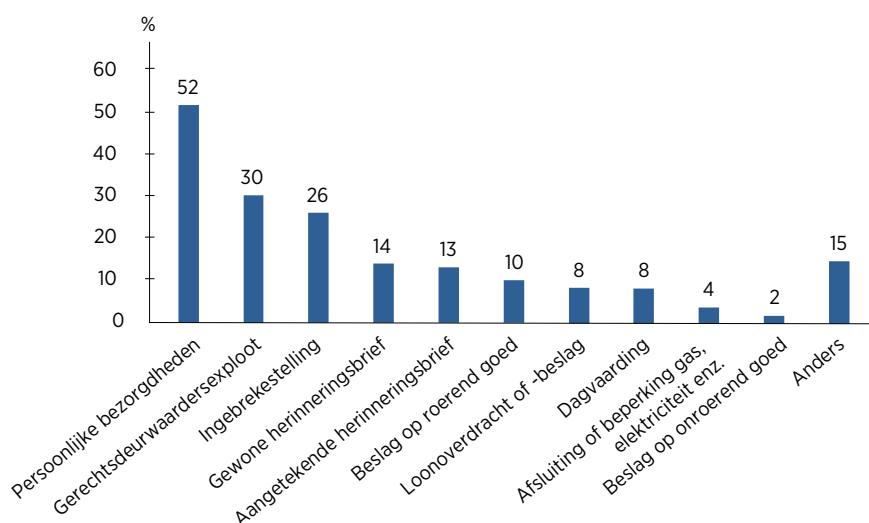
42. De categorieën "ingebrekestelling", "aanmaningsbrief zonder meer" en "aangetekende aanmaningsbrief" kunnen bijvoorbeeld worden gegroepeerd. Hetzelfde geldt voor de items: "deurwaardersexploot", "dagvaarding" en eventueel "beslag op inboedel" en "beslag op woning".

Tabel 1-5: Aantal en verdeling van de moeilijkheden in verband met overmatige schuldenlast gemeld door personen die een beroep doen op de DSB's, OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	% van het totale aantal moeilijkheden
Persoonlijke bezorgdheden	827	28%
Deurwaardersexploot	484	17%
Ingebrekestelling	418	14%
Aanmaningsbrief zonder meer	224	8%
Aangetekende aanmaningsbrief	210	7%
Beslag op roerend goed	163	6%
Loonoverdracht of -beslag	133	5%
Dagvaarding	131	5%
Afsluiting of beperking gas, elektriciteit enz.	59	2%
Beslag op onroerend goed	26	1%
Andere	235	8%
TOTAAL	2 910	100%

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 1-16: Percentage personen die een beroep doen op de DSB's en die moeilijkheden melden in verband met overmatige schuldenlast (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

Teller: aantal gemelde moeilijkheden (N = 2 910); noemer: aantal personen in de gegevensbank (N = 1 595). Het is belangrijk te benadrukken dat de optelsom van de percentages in deze tabel ruimschoots 100% overschrijdt doordat sommige personen meerdere moeilijkheden meldden.

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

In [figuur 1-16](#) zijn de moeilijkheden deze keer voorgesteld volgens het percentage personen in de gegevensbank die ze ervaren (1 595).

Zo blijkt dat meer dan de helft van de personen persoonlijke bezorgdheden meldde naast de andere moeilijkheden die ze hadden. Maar liefst 30% meldde zich bij een DSB na een deurwaardersexploot, 25% na een ingebrekestelling, 27% na herinneringsbrieven te hebben ontvangen en 18% na beslag op roerend goed of loonbeslag.

Het is interessant om het aandeel personen te kennen dat enkel persoonlijke bezorgdheden als moeilijkheid meldt, namelijk 353 op de 1 595 personen ofwel 22%. 263 personen of 16% ontvingen een gewone of aangetekende herinneringsbrief of een ingebrekestelling al dan niet gecombineerd met persoonlijke zorgen. 61% van de personen die zich tot een DSB wendden, bevonden zich al in een gerechtelijke procedure ([figuur 1-17](#)). Volgens de sociale interveniënten doen personen met een overmatige schuldenlast vaak in een te laat stadium een beroep op de DSB's, namelijk pas wanneer een gerechtsdeurwaarder tussenkomt.

Deze vaststelling duidt er dus op dat, in het algemeen, personen die een beroep doen op de DSB's zich al in een gerechtelijke procedure bevinden waardoor hun overmatige schuldenlast verergert (gerechtskosten en de eraan verbonden risico's van beslaglegging, uithuiszetting enz.) en het moeilijker wordt om die problemen op te lossen.

Merk op dat ongeveer twee derde van de mensen die zich tot de drie beschouwde DSB's wendden (van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe) al bekend zijn bij het OCMW voor hun dossier wordt aangemaakt. We kunnen dus veronderstellen dat een significant deel van die mensen bij de DSB's terechtkomen door tussenkomst van andere OCMW-diensten.

1.5 Soorten schulden

1.5.1. Aantal schuldeisers

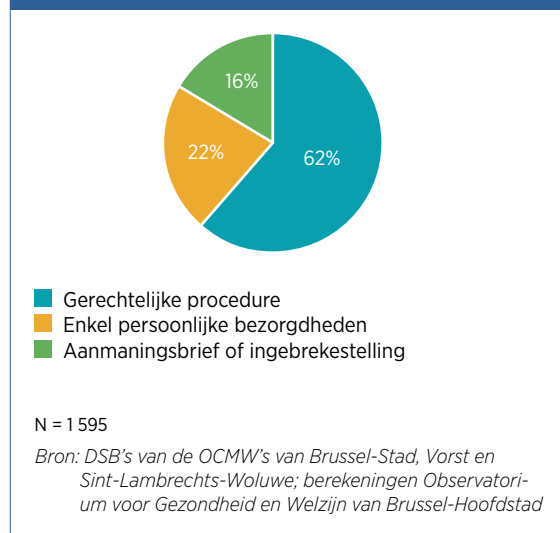
In het algemeen is het aantal schuldeisers (zeer) groot. Het aantal varieert van een tot drieënzeventig met een mediaan van acht schuldeisers en een gemiddelde van elf⁴³.

[Figuur 1-18](#) toont de verdeling van personen volgens het aantal schuldeisers, gegroepeerd per categorie en voor de vier gemeenten samen (Etterbeek inbegrepen). Meer dan twee derde van de mensen heeft meer dan vijf schuldeisers. We stellen ook vast dat 15% van de mensen meer dan twintig schuldeisers hebben.

Er zijn enkele verschillen tussen de gemeenten. Zo is het aandeel mensen met meer dan tien schuldeisers het grootst in Sint-Lambrechts-Woluwe (51%), gevolgd door Etterbeek (42%), Brussel-Stad (41%) en ten slotte Vorst (38%).

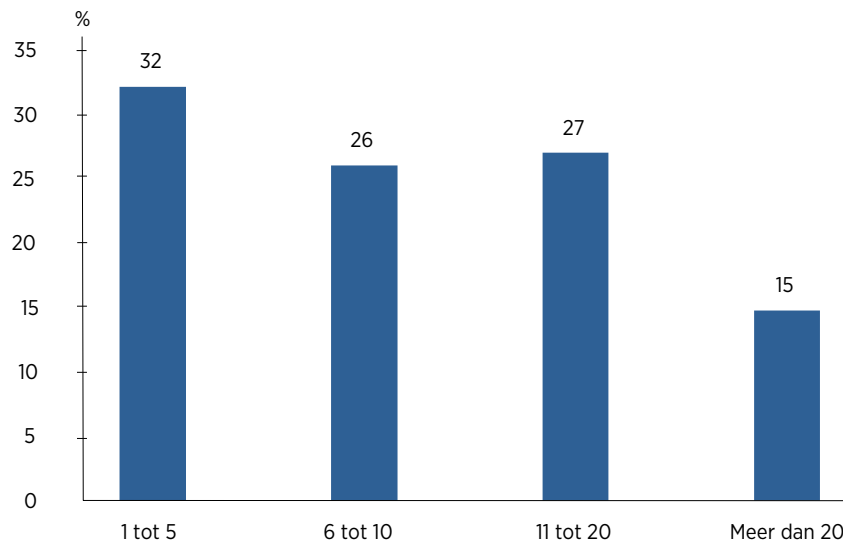
Er zijn vooral significante verschillen tussen de leeftijdscategorieën van personen met een overmatige schuldenlast: het aandeel mensen dat meer dan tien schuldeisers heeft, is het hoogst bij de jongvolwassenen tussen 25 en 34 jaar, waarna het trapsgewijs vermindert in de oudere leeftijdscategorieën. Het is ook lager bij de jongeren tussen 18 en 25 ([figuur 1-19](#)).

Figuur 1-17: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's volgens de soort moeilijkheid in verband met overmatige schuldenlast (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

43. Merk op dat voor mensen die consumentenkredietschulden hebben de mediaan van de schuldeisers zes bedraagt en het gemiddelde zeven, terwijl die voor mensen die geen consumentenkredietschulden hebben respectievelijk negen en twaalf bedragen.

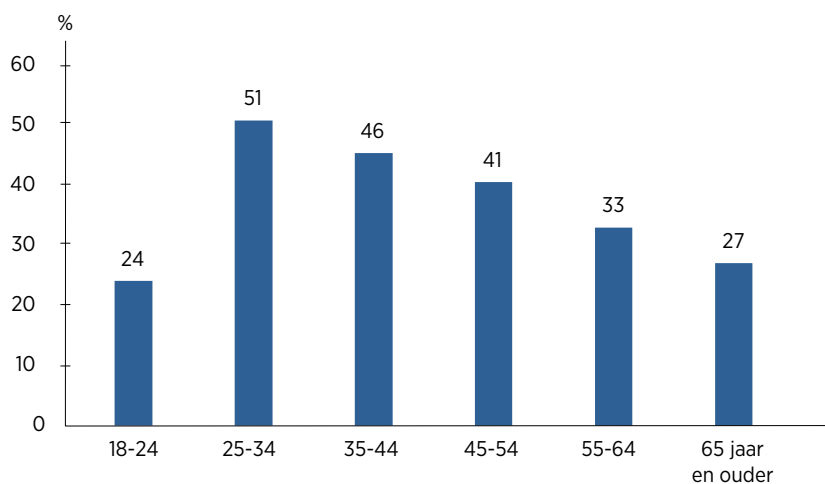
Figuur 1-18: Verdeling van de personen die een beroep doen op de DSB's volgens het aantal schuldeisers (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek, 2018

N = 2 120 (personen voor wie er een nul was opgetekend wat betreft het aantal schuldeisers werden niet in aanmerking genomen).

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 1-19: Aandeel personen die een beroep doen op de DSB's en meer dan tien schuldeisers hebben, per leeftijdscategorie (%), OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

N = 1 462

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

1.5.2. Aard van de schulden

In dit deel wordt de aard van het geheel van schulden (totale aantal: 16 723) van de huishoudens van 1 446 personen uit de Lotus-gegevensbank geanalyseerd (voor wie die gegevens beschikbaar zijn). Gemiddeld hebben de betrokken huishoudens meer dan elf verschillende schulden.

De gegevens voor Etterbeek (dat met Medius codeert) worden in wat volgt afzonderlijk voorgesteld.

Tabel 1-6: Aantal en verdeling van de schulden in de Lotus-gegevensbank, DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

Gemeente	Aantal	Percentage
Stad Brussel	12 013	72%
Vorst	2 207	13%
Sint-Lambrechts-Woluwe	2 503	15%
Totaal	16 723	100%

NB: de schulden betreffen 1 086 huishoudens van de DSB van het OCMW van Brussel-Stad, 178 huishoudens van de dienst van Vorst en 182 huishoudens van de dienst van Sint-Lambrechts-Woluwe.

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

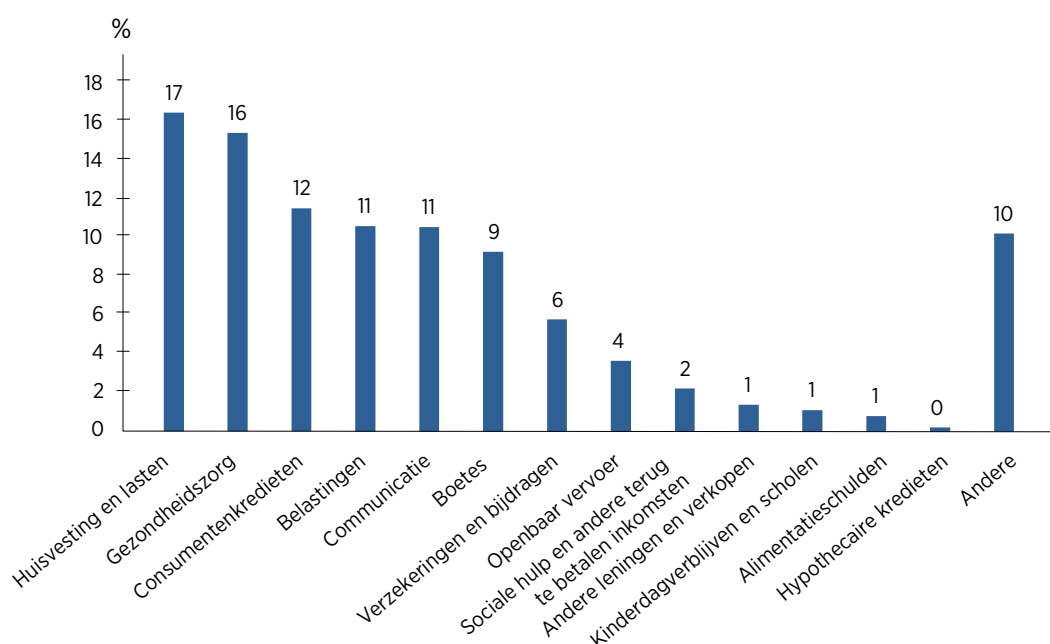
a) Grote categorieën

In dit deel worden de grote schuldencategorieën besproken (de subtypes van de grote categorieën worden later toegelicht).

Frequentie

Figuur 1-20 geeft het aantal van elke schuldensoort af als percentage van het totaal van de schulden voor de drie gemeenten samen (die met Lotus coderen). Die figuur betreft dus niet de bedragen van de opgebouwde schulden, maar de frequentie ervan (zie verder voor de bedragen).

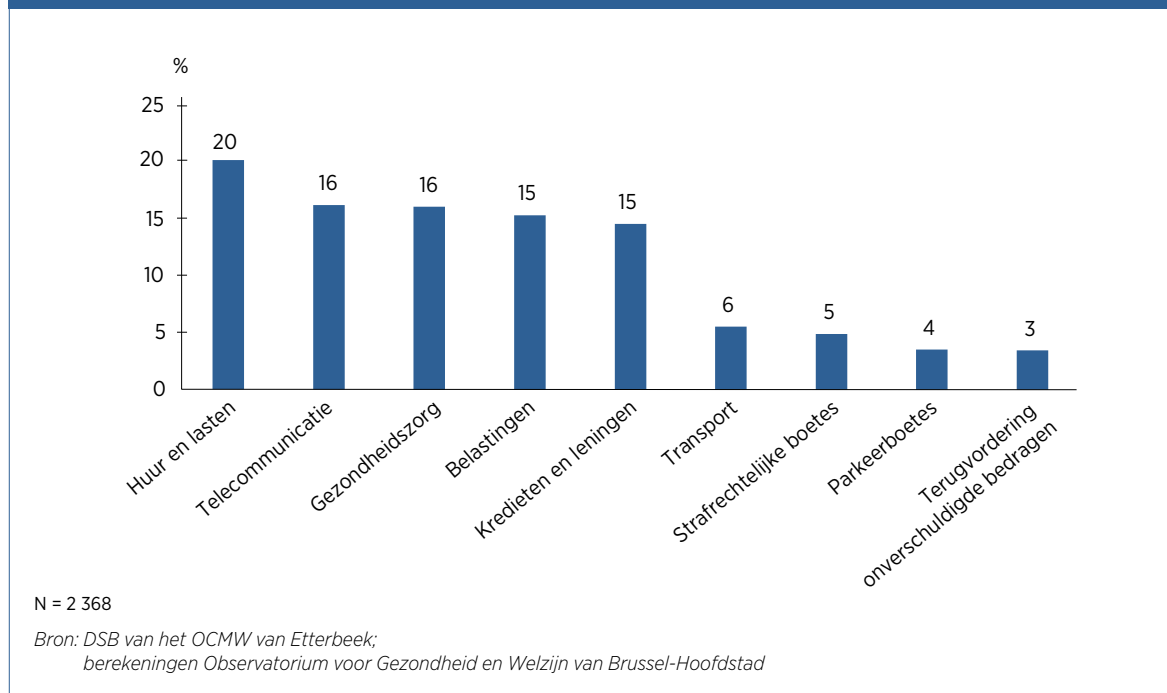
Figuur 1-20: Verdeling van de schulden volgens de soort (%), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

N = 16 723

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 1-21: Verdeling van de schulden volgens de soort (%), DSB van het OCMW van Etterbeek, 2018

Zoals te zien is in [figuur 1-20](#), komen schulden in verband met huisvesting (huur) en de eraan verbonden kosten (energie- en waterfacturen) en gezondheidszorgschulden het vaakst voor. Die maken respectievelijk 17% en 16% uit van het totale aantal beschouwde schulden. Deze vaststelling illustreert het verband tussen armoede en schulden.

In verband met gezondheidszorg herinneren we eraan dat bijna een vierde van de huishoudens in het Brussels Gewest gezondheidszorg uitstelt om financiële redenen. Voor huishoudens die het moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen is dat bijna de helft (46%)⁴⁴, ondanks de voorziene maatregelen voor personen in moeilijkheden (RVT, medische kaart enz.).

In het totaal zijn 67% "leefschulden" (die te maken hebben met huisvesting en de eraan verbonden kosten, gezondheidszorg, communicatie, openbaar vervoer, belastingen enz.), 13% zijn kredietschulden, 9% zijn schulden voor geldboetes en 10% zijn niet nader bepaalde schulden.

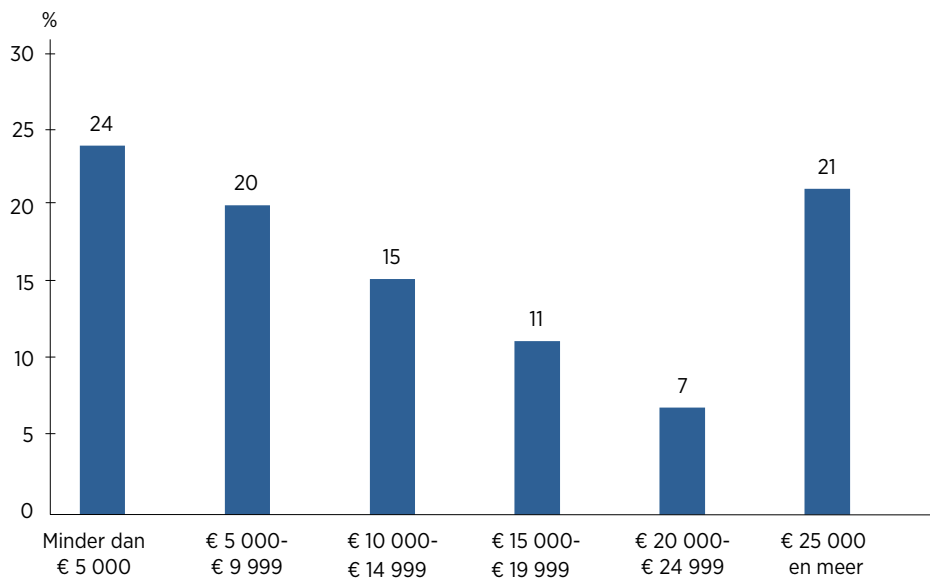
Ook bij het publiek van de DSB van het OCMW van Etterbeek komen de schulden in verband met huisvesting (huur en kosten) het vaakst voor ([> figuur 1-21](#)). De energieschulden (gas, elektriciteit) maken 12,5% uit van de totale schulden in Etterbeek, voor de huurschulden is dat 7,5%.

Gemiddeld schuldbedrag

Het gemiddeld schuldbedrag van de 1 446 beschouwde huishoudens die een beroep deden op de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe (die met Lotus coderen) is 21 736 euro. De mediaan bedraagt 11 398 euro. Een op de vier huishoudens hebben minder dan 5 000 euro schulden en meer dan een vierde van de huishoudens heeft schulden van meer dan 20 000 euro. Merk ook op dat bijna 10% van de huishoudens meer dan 45 000 euro aan schulden hebben.

44. Sciensano, Gezondheidsenquête 2013; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 1-22: Verdeling van de huishoudens naargelang het bedrag van hun schulden (%), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

N = 1 446

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Tabel 1-7: Aantal schulden en gemiddeld bedrag per soort schuld, DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Huur en kosten	2 639	€ 1 559
Gezondheidszorg	2 255	€ 483
Consumentenkredieten	1 800	€ 4 564
Communicatie	1 676	€ 810
Belastingen	1 574	€ 2 063
Boetes	1 453	€ 941
Verzekeringen en bijdragen	883	€ 1 785
Openbaar vervoer	579	€ 848
Sociale hulp en andere terug te betalen inkomsten	349	€ 2 564
Andere leningen en verkopen	207	€ 10 059
Kinderdagverblijven en scholen	165	€ 530
Achterstallig alimentatiegeld	128	€ 6 746
Hypothecaire kredieten	33	€ 96 875
Andere	1 455	€ 1 953
TOTAAL	15 196	€ 2 068

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 1-22 toont de verdeling van de huishoudens naargelang de categorie van het bedrag van hun schulden.

In tabel 1-7 is het gemiddelde schuldbedrag per schuldensoort te zien, ingedeeld volgens de frequentie ervan. De onwaarschijnlijke bedragen zijn niet opgenomen in de analyse, wat het totaal van de hier geanalyseerde schulden op 15 196 brengt.

Schulden in verband met huisvesting en kosten (energie, water) komen het vaakst voor en bedragen gemiddeld € 1 558. Gezondheidszorgschulden zijn ook bij de meest frequente en bedragen gemiddeld € 452.

De schuldbedragen met het hoogste gemiddelde zijn de hypothecaire kredieten en 'andere leningen en verkopen', dewelke minder vaak voorkomen bij de mensen die aankloppen bij de DSB's. De bedragen van achterstallig alimentatiegeld en consumentenkrediet schulden liggen ook erg hoog.

b) Gedetailleerde categorieën

In dit deel worden de grote schuldencategorieën (uit de gegevensbank van de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe) meer in detail besproken aan de hand van subcategorieën en wordt de frequentie en het gemiddelde bedrag ervan weergegeven.

In de categorie van schulden in verband met huisvesting en de eraan verbonden kosten zijn schulden voor kosten (energie en water) het meest frequent. Die maken 75% van de schulden van die categorie uit (25% zijn verbonden aan de huurprijs, de huurwaarborg enz.). In tabel 1-8 worden het aantal en het gemiddelde bedrag van schulden in verband met huisvesting en schulden voor kosten apart voorgesteld. Schulden voor kosten komen vaker voor, maar het gemiddelde schuldbedrag voor huisvesting is hoger.

Tabel 1-8: Detail van de schulden in verband met huisvesting en de eraan verbonden kosten (aantal en gemiddeld bedrag), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Kosten (energie, water)	1 986	€ 1 026
Huisvesting (huurprijs, huurwaarborg, plaatsbeschrijving enz.)	653	€ 3 181
Totaal	2 639	€ 1 559

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Tabel 1-9: Detail van de consumentenkredieten (aantal en gemiddeld bedrag), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Kredietopeningen	1 472	€ 3 312
Leningen en verkopen op afbetaling	328	€ 10 186
Totaal	1 800	€ 4 564

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

In de categorie consumentenkredieten betreft maar liefst 82% van de schulden kredietopeningen en 18% betreft leningen of verkopen op afbetaling⁴⁵. Kredietopeningen zijn dus de meest frequente schulden binnen de categorie consumentenkrediet. Het gemiddelde schuldbedrag voor leningen op afbetaling is echter hoger: het gemiddelde bedrag van schulden voor kredietopeningen (samen met de geoorloofde debetstand op een zichtrekening) bedraagt € 3 312, terwijl dat voor leningen en verkopen op afbetaling € 10 186 is (> zie tabel 1-9).

In de categorie 'belastingsschulden' komen schulden in verband met personenbelasting het vaakst voor. Het gemiddelde schuldbedrag voor personenbelasting is € 4 217. Btw-schulden (voor zelfstandigen) zijn het minst frequent maar betreffen de grootste bedragen (> zie tabel 1-10).

In de categorie boeteschulden onderscheiden we schulden voor administratieve boetes en schulden voor strafrechtelijke boetes. Het schuldbedrag voor administratieve boetes is

Tabel 1-10: Detail van de belastingsschulden (aantal en gemiddeld bedrag), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Personenbelasting	487	€ 4 217
Gewestbelasting	367	€ 350
Verkeersbelasting	196	€ 611
Onroerende voorheffing	39	€ 979
btw	31	€ 13 640
Andere belastingsschulden (voor afval, andere belastingen)	454	€ 1 068
Totaal	1 574	€ 2 063

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

45. Zie woordenlijst voor de definitie van de woorden in het grijs.

Tabel 1-11: Detail van de boetes (aantal en gemiddeld bedrag), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Strafrechtelijke boetes	881	€ 1 264
Administratieve boetes	572	€ 442
Totaal	1 453	€ 941

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Tabel 1-12: Detail van de schulden in verband met verzekeringen of bijdragen (aantal en gemiddeld bedrag), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Aanvullende bijdrage voor het ziekenfonds	312	€ 359
Verzekeringen	310	€ 758
Socialezekerheidsbijdragen zelfstandigen	191	€ 6 297
Gezondheidszorgverzekering	36	€ 516
Syndicale bijdragen	34	€ 237
Totaal	883	€ 1 785

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

lager dan dat van schulden voor strafrechtelijke boetes, die ook frequenter zijn (zie tabel 1-11).

In de categorie schulden voor verzekeringen of bijdragen betreft bijna een derde schulden in verband met de aanvullende bijdrage voor het

ziekenfonds, met een gemiddeld bedrag van € 359 (zie tabel 1-12). Verzekeringsschulden zijn ook frequent en stemmen overeen met hogere bedragen (gemiddeld € 758). Het hoogste gemiddelde zien we bij de schulden voor sociale bijdragen van zelfstandigen.

Tabel 1-13: Detail van de terug te betalen onrechtmatige inkomsten (aantal en gemiddeld bedrag), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Terug te betalen sociale hulp	221	€ 1 948
Andere terug te betalen inkomsten (werkloosheidsvergoeding, loon enz.)	128	€ 3 628
Totaal	349	€ 2 564

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Tabel 1-14: Detail van de categorie 'andere leningen en verkopen' (aantal en gemiddeld bedrag), DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe, 2018

	Aantal	Gemiddeld bedrag
Verkopen op afstand (zonder kredietopening)	100	€ 367
Leningen (onbekende aard)	49	€ 13 886
Privéleningen	36	€ 8 746
Leningen bij een bank of kredietinstelling	9	€ 3 625
Beroepsleningen	8	€ 126 688
Leningen bij de werkgever	5	€ 824
Totaal	207	€ 10 059

Bron: DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Binnen de categorie schulden voor onterecht uitgekeerde sociale hulp en andere terug te betalen inkomsten betreft 64% schulden in verband met terug te betalen sociale hulp van het OCMW (leefloon, enz.). De overige 36% omvat schulden voor andere terug te betalen inkomsten (werkloosheidsvergoeding, loon, pensioen enz.). Sociale hulp is dus de meest frequente terug te betalen inkomstensoort, maar stemt overeen met

een kleiner bedrag in vergelijking met de andere onrechtmatige inkomsten (werkloosheidsvergoeding, loon enz.) ([zie tabel 1-13](#)).

In de categorie andere leningen en verkopen betreffen de hoogste schulden (weinig voorkomende) beroepsleningen. Schulden voor verkopen (aankopen) zijn frequenter, maar stemmen overeen met aanzienlijk kleinere bedragen ([zie tabel 1-14](#)).

Overmatige schuldenlast door consumentenkredieten en hypothecaire kredieten: analyse van de gegevens van de Centrale voor kredieten aan particulieren

Het vorige hoofdstuk toonde het verband aan tussen overmatige schuldenlast en armoede door gegevens van een aantal diensten voor schuldbemiddeling te analyseren. De leefschulden (in verband met huisvesting en de eraan verbonden kosten, gezondheidszorg en belastingen) zijn groter dan de kredietschulden. Die laatste zijn evenwel niet verwaarloosbaar en kunnen een overmatige schuldenlast veroorzaken of ertoe bijdragen. Dit hoofdstuk gaat specifiek in op zowel terugbetalingsproblemen wat kredieten betreft als op collectieve schuldenregelingen (CSR) en we gebruiken hiertoe een andere bron, namelijk de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België (NBB).

De Centrale voor kredieten aan particulieren van de NBB is een van de instrumenten die de Belgische autoriteiten ontwikkelden om overmatige schuldenlast bij particulieren door consumentenkredieten of hypothecaire kredieten tegen te gaan. De Centrale bundelt gegevens over overeenkomsten van hypothecaire kredieten en consumentenkredieten die door natuurlijke personen afgesloten zijn en de eventuele achterstallen⁴⁶ en verwijlinteressen. Het gaat dus om hypothecaire kredieten en drie soorten consumentenkredieten: leningen op afbetaling, verkopen op afbetaling en kredietopeningen⁴⁷. Andere soorten schulden zoals

schulden in verband met gezondheidszorg, huur, water-, energie- of telefoniefacturen worden niet bijgehouden in de Centrale. Kredietverstrekkers moeten de Centrale raadplegen voor ze een krediet toekennen.

Op het terrein stellen schuldbemiddelaars en verenigingen voor bijstand aan personen met overmatige schuldenlast vast dat mensen in bestaansonzekerheid bijzonder kwetsbaar zijn voor consumentenkredieten, waarmee ze in hun basisbehoeften kunnen voorzien of hun achterstallige facturen kunnen betalen. Kredietinstellingen zonder scrupules kunnen die kwetsbaarheid uitbuiten via commerciële praktijken die kredieten vaak banaliseren (vooral door telefonisch, via de post of het internet klanten te werven). Dat verergert situaties van overmatige schuldenlast, die daardoor langduriger worden.

De wetgeving bepaalt nochtans dat kredietverstrekkers alleen een kredietovereenkomst mogen toekennen als ze genoeg informatie hebben verzameld die aantoonde dat de kredietnemer in staat is om de verplichtingen van de overeenkomst na te komen. Als dat het geval is, moeten kredietverstrekkers de consument helpen om het overeenkomsttype en bedrag te kiezen die het best aangepast zijn aan de financiële situatie van de consument en het doel van het krediet.

46. De definitie van de Centrale van een achterstallig krediet, waarbij er dus sprake is van wanbetaling, staat op het einde van dit document in de woordenlijst.

47. Zie woordenlijst voor de definitie van de woorden in het grijs.

Door recente hervormingen van de wetgeving is de consument beter beschermd om te vermijden dat kredieten worden toegekend aan consumenten die ze niet kunnen terugbetalen. Actoren op het terrein stellen echter vast dat professionele kredietverstrekkers veel kredieten toekennen zonder enige vorm van solvabiliteitsanalyse vooraf⁴⁸.

2.1. Aantal kredietnemers en kredietnemers in moeilijkheden per gewest

Hoewel inwoners van Brussel gemiddeld minder vaak een beroep doen op kredieten dan inwoners van Vlaanderen en Wallonië, hebben kredietnemers in Brussel wel vaker moeilijkheden dan in de rest van het land. Op 31 december 2019 hadden 515 935 Brusselaars (of 55% van de meerderjarige Brusselse bevolking) minstens één consumentenkrediet of hypothecair krediet (voor België was dat 67%). 47 394 personen van die groep hadden minstens één achterstallig krediet, wat overeenstemt met 5,1% van de meerderjarige bevolking (tegenover 3,4% in België)⁴⁹. 9,2% van de kredietnemers in Brussel had minstens één achterstallig krediet, tegenover 7,0% in Wallonië en 3,5% in

Het is nuttig om de consumentenkredieten te onderscheiden van de hypothecaire kredieten, omdat het om verschillende situaties gaat. In het Brussels Gewest heeft 49% van de meerderjarige bevolking een consumentenkrediet. Dat aandeel is dus het laagst in vergelijking met het geheel van de andere arrondissementen in België. Het aandeel achterstallige kredietnemers bij de consumentenkredietnemers bedraagt daarentegen 10% in Brussel (tegenover 4% in Vlaanderen en 7% in Wallonië). Als we de Belgische arrondissementen vergelijken, hebben Brussel en Charleroi het hoogste aandeel achterstallige kredietnemers.

Daarnaast heeft 20% van de meerderjarige Brusselse bevolking een hypothecair krediet, wat eveneens het laagste aandeel is in vergelijking met de andere Belgische arrondissementen. Het aandeel achterstallige kredietnemers bedraagt in die categorie 1,8% (tegenover minder dan een percent in Vlaanderen en 2% in Wallonië). Dit percentage ligt hoger in een aantal Waalse arrondissementen (waaronder Charleroi, La Louvière en Bergen)⁵⁰.

Tabel 2-1: Aandeel kredietnemers en achterstallige kredietnemers van de meerderjarige bevolking en aandeel achterstallige kredietnemers van de kredietnemers, per gewest, 31 december 2019

	Aandeel kredietnemers bij de bevolking	Aandeel achterstallige kredietnemers bij de bevolking	Aandeel achterstallige kredietnemers bij de kredietnemers
Brussels Gewest	55%	5,1%	9,2%
Vlaanderen	67%	2,4%	3,5%
Wallonië	69%	4,8%	7,0%
België	67%	3,4%	5,1%

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren en Statistics Belgium; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

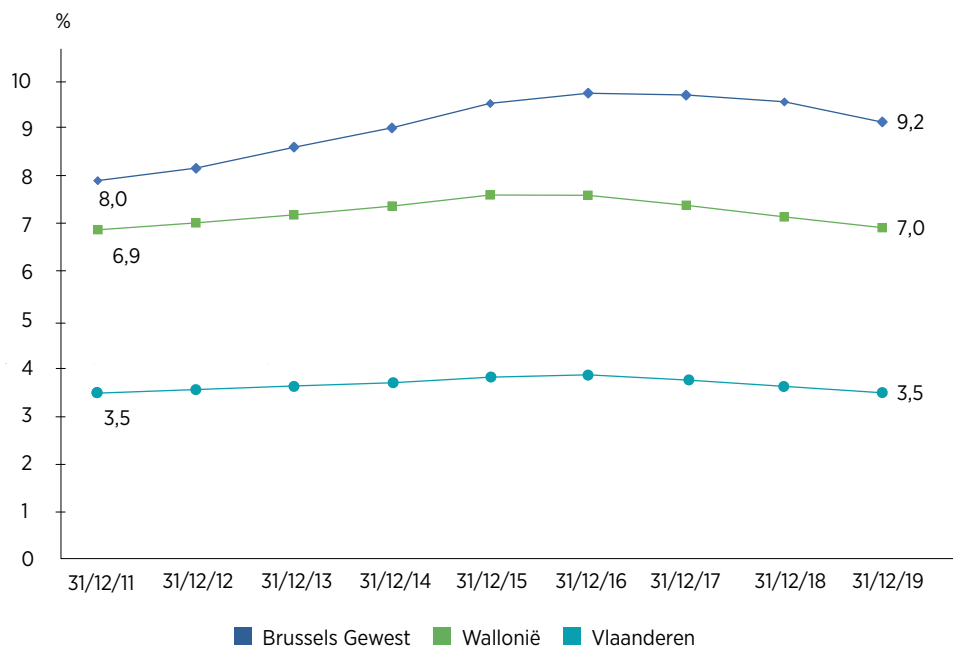
Vlaanderen (zie tabel 2-1).

48. Zie Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2019), Memorandum schuldbemiddeling 2018-2019, januari 2019 voor meer informatie.

49. Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren en Statistics Belgium, bevolkingscijfers op 1 januari 2020; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

50. Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren - Statistisch verslag 2019

Figuur 2-1: Percentage kredietnemers met minstens een achterstallig krediet (%) per gewest, 31 december 2011-2019

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

De verschillen tussen het Brussels Gewest en de twee andere gewesten zijn tussen 31 december 2011 en 2019 groter geworden: het aandeel kredietnemers met minstens een achterstallig

krediet is met een procent toegenomen in Brussel, terwijl dat cijfer in de twee andere gewesten stabiel is gebleven (› figuur 2-1).

Tabel 2-2: Aandeel kredietnemers en achterstallige kredietnemers bij de meerderjarige bevolking en aandeel achterstallige kredietnemers bij de kredietnemers per leeftijdscategorie, Brussels Gewest en België, 31 december 2019

	Aandeel kredietnemers bij de bevolking		Aandeel achterstallige kredietnemers bij de bevolking		Aandeel kredietnemers met minstens een achterstallige overeenkomst	
	Brussels Gewest	België	Brussels Gewest	België	Brussels Gewest	België
18-24 jaar	12%	15%	2,3%	1,5%	18,3%	10,6%
25-34 jaar	43%	64%	5,6%	5,0%	13,0%	7,7%
35-44 jaar	66%	83%	7,3%	5,7%	11,1%	6,9%
45-54 jaar	71%	83%	6,9%	4,7%	9,6%	5,7%
55-64 jaar	70%	79%	4,8%	2,9%	6,8%	3,7%
65 jaar en ouder	57%	59%	1,8%	1,0%	3,2%	1,8%

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad Opmerking: de cijfers voor België verschillen lichtjes van die in het statistisch verslag omdat ze de personen die in het buitenland wonen niet meerekenen

2.2. Leeftijd van kredietnemers en kredietnemers in moeilijkheden

Er zijn belangrijke verschillen in kredietname tussen de leeftijdscategorieën. Kredietname is verbonden aan de levenscyclus: het neemt toe naarmate men ouder wordt, piekt in de middelbare leeftijdscategorie en daalt dan terug. Bij de kredietnemers is het percentage kredietnemers met minstens een achterstallig krediet evenwel veel groter bij de jongeren en daalt het trapsgevijs naarmate de leeftijd toeneemt.

In het Brussels Gewest is het aandeel kredietnemers bij de bevolking voor alle leeftijdscategorieën lager in vergelijking met België. Het aandeel achterstallige kredietnemers bij de bevolking is echter groter voor alle leeftijdscategorieën (zie tabel 2-2).

2.3. Verschillen naargelang de aard van het krediet

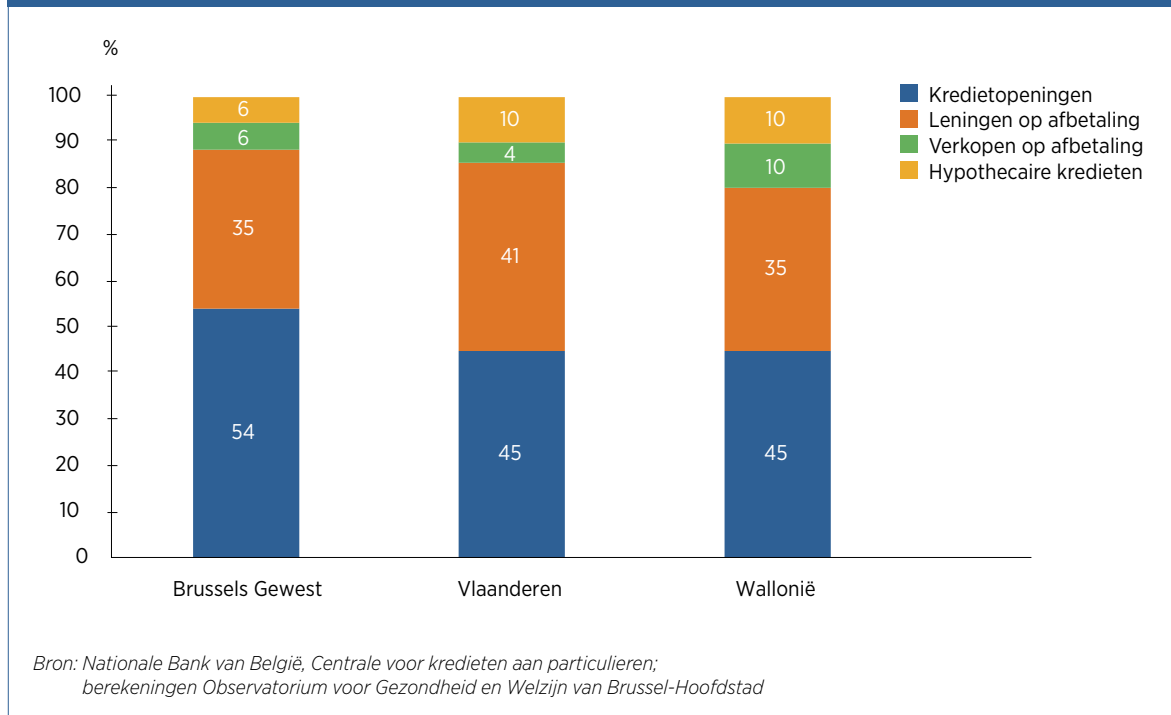
Het aantal kredietnemers varieert sterk naargelang de beschouwde kredietsoort. Dat geldt ook voor het aandeel achterstallige kredietnemers per kredietsoort. Het krediet met het hoogste aantal gebruikers is de kredietopening. In die categorie vinden we ook de meeste achterstallige kredietnemers: maar liefst 32 066 personen met een kredietopening hebben terugbetalingsmoeilijkheden in het Brussels Gewest in december 2019 (zie tabel 2-3). Schuldbemiddelaars en verenigingen voor bijstand aan personen met overmatige schuldenlast stellen al vele jaren vast dat personen met moeilijkheden vaak hun toevlucht nemen tot een kredietopening om in hun basisbehoeften te voorzien (voeding, kledij) of om achterstallige facturen te betalen (huur, gezondheidszorg, belastingen) waardoor hun situatie nog verergert (Defosse en van den Broeck, 2007).

Tabel 2-3: Aantal kredietnemers en aantal achterstallige kredietnemers volgens kredietsoort, 31 december 2019, Brussels Gewest

	Kredietnemers	Achterstallige kredietnemers
Kredietopeningen	386 808	32 066
Leningen op afbetaling	171 373	20 482
Verkopen op afbetaling	15 513	3 448
Hypothecaire kredieten	183 636	3 294
Totaal	757 330	59 290

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 2-2: Verdeling van achterstallige kredietnemers per kredietsoort (%) en per gewest, 31 december 2019

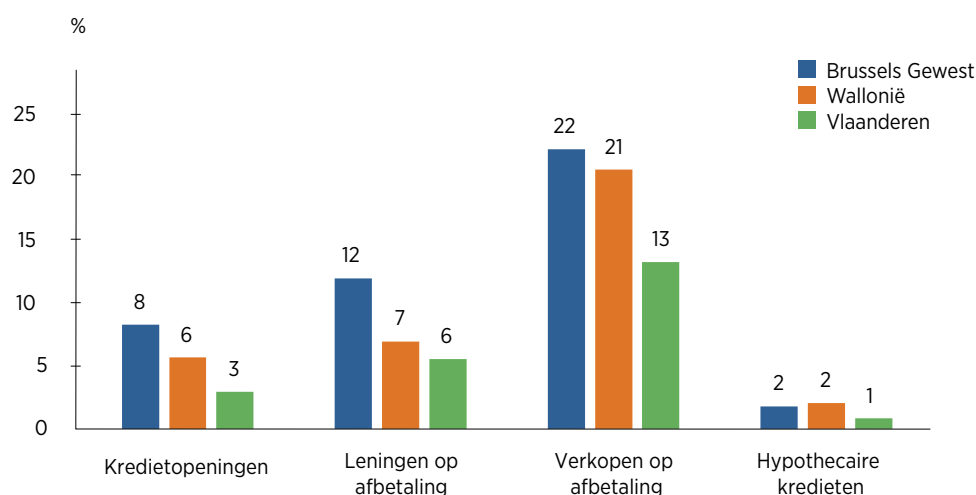
Het niet nagekomen krediet betreft bij meer dan de helft (54%) van de achterstallige kredietnemers in het Brussels Gewest een kredietopening. Bij 35% is dat een lening op afbetaling, bij 6% een verkoop op afbetaling en bij nog eens 6% een hypothecair krediet. In Vlaanderen en Wallonië maken achterstallige kredietnemers als gevolg van een kredietopening 45% uit van alle achterstallige kredietnemers (zie figuur 2-2).

Hoewel er in absolute cijfers (aantal) meer achterstallige kredietnemers zijn bij kredietopeningen (van de 386 808 kredietnemers met een kredietopening zijn 32 066 achterstallige kredietnemers), stellen we vast dat in relatieve cijfers (percentage) het aandeel achterstallige kre-

dietnemers per kredietsoort het hoogst is bij verkopen op afbetaling (22%), gevolgd door leningen op afbetaling (12%) (zie figuur 2-3). Verkopen op afbetaling zijn de minst frequente kredietsoort (15 513 mensen), maar tellen het hoogste aandeel achterstallige kredietnemers (22%). De percentages achterstallige kredietnemers zijn voor de drie soorten consumentenkredieten hoger in het Brussels Gewest dan in de twee andere gewesten (zie figuur 2-3).

Het gemiddelde bedrag van de achterstallige kredietbetalingen is het hoogst bij hypothecaire kredieten, op grote afstand gevolgd door dat van de leningen op afbetaling, de kredietopeningen en ten slotte de verkopen op afbetaling.

Figuur 2-3: Percentage kredietnemers met minstens een achterstallig krediet (%) per kredietsoort en per gewest, 31 december 2019

	Kredietopeningen	Leningen op afbetaling	Verkopen op afbetaling	Hypothecaire kredieten
Brussels Gewest - aantal achterstallige kredietnemers	32 066	20 482	3 448	3 294
Brussels Gewest - aantal kredietnemers	386 808	171 373	15 513	183 636

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

De gemiddelde bedragen van de achterstallige betalingen zijn voor elke kredietsoort in het Brussels Gewest hoger dan in de twee andere regio's, behalve voor leningen op afbetaling waarvoor het gemiddelde bedrag van de achterstallige be-

talingen een beetje hoger is in Wallonië. Het verschil is het duidelijkst bij het gemiddelde bedrag van de achterstallige betalingen voor hypothecaire kredieten, doordat de immobielienprijzen in het Brussels Gewest hoger zijn (> tabel 2-4).

Tabel 2-4: Gemiddelde bedrag van de achterstallen per kredietsoort en per gewest, 31 december 2019

Kredietsoort	Brussels Gewest	Vlaanderen	Wallonië
Kredietopeningen	€ 1 812	€ 1 561	€ 1 494
Leningen op afbetaling	€ 6 889	€ 6 644	€ 7 181
Verkopen op afbetaling	€ 980	€ 946	€ 588
Hypothecaire kredieten	€ 51 681	€ 43 075	€ 31 107

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren

2.4. Verschillen naargelang de kenmerken van de kredietgevers

Van alle overeenkomsten in het Brussels Gewest wordt 60% van de kredieten toegekend door banken en 40% door andere, niet-bancaire organisaties. In België is dat respectievelijk 68% en 32%.

Die verhouding varieert naargelang de aard van het krediet. Het aandeel kredieten dat door niet-bancaire organisaties werd toegekend, bedraagt in het Brussels Gewest 66% voor de leningen op afbetaling, 37% voor de kredietopeningen en 18% voor de hypothecaire kredieten (tegenover respectievelijk 58%, 31% en 12% in België). Wat de verkopen op afbetaling betreft, zijn de kredietgevers logischerwijze bijna uitsluitend niet-bancaire organisaties. In het Brussels Gewest is het aandeel niet-bancaire organisaties onder de kredietgevers dus voor alle kredietsoorten hoger dan in België.

Het aandeel achterstallige kredieten in het totale aantal overeenkomsten is voor alle kredietsoorten hoger wanneer de kredietgever een niet-bancaire organisatie is. In dat geval betreft 11% van de kredietovereenkomsten achterstallige kredieten, tegenover 5% van de kredietovereenkomsten die met banken zijn afgesloten in het Brussels Gewest (respectievelijk 8% en 3% in België).

Als we die verhouding per kredietsoort beschouwen, stellen we vast dat de oververtegenwoordiging van achterstallige kredieten toegekend door niet-bancaire organisaties voorkomt bij kredietopeningen (in het Brussels Gewest 11% achterstallige kredieten als de kredietgever een niet-bancaire organisatie is tegenover 6% als de kredietgever een bank is) en bij hypothecaire kredieten (4% tegenover 1%). Bij de leningen op afbetaling zien we het omgekeerde, hoewel de percentages dicht bij elkaar liggen (in het Brussels Gewest⁵¹ 12% achterstallige kredieten als de kredietgever een niet-bancaire organisatie is tegenover 14% als de kredietgever een bank is).

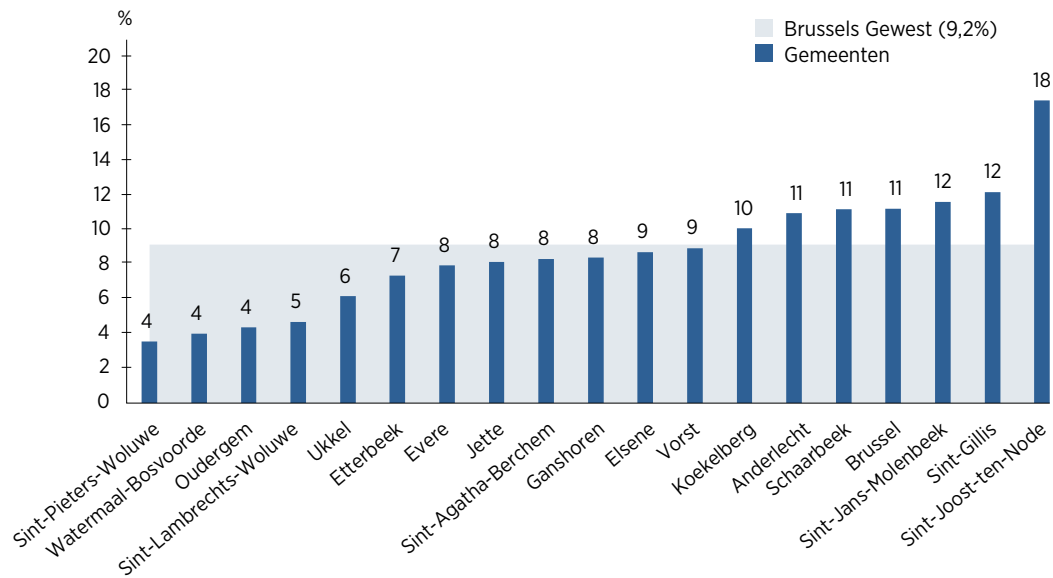
2.5. Situatie in de Brusselse gemeenten

Het aandeel kredietnemers met minstens een achterstallig krediet in het totale aantal kredietnemers (met minstens een krediet) varieert sterk tussen de Brusselse gemeenten. Dat aandeel is veel hoger in gemeenten waar veel armoede voorkomt: op 31 december 2019 ging het om 17,5% in Sint-Joost-ten-Node tegenover 4% in Sint-Pieters-Woluwe (↪ [figuur 2-4](#)).

Als we de evolutie van die percentages beschouwen, zien we dat de ongelijkheid tussen de meest arme en de andere gemeenten toeneemt. Van 2012 tot 2020 steeg het aandeel kredietnemers met minstens een achterstallig krediet van 13,5% naar 17,5% in Sint-Joost-ten-Node, terwijl dat percentage in de welgestelde gemeenten van het Brussels Gewest grotendeels gelijk bleef (↪ [zie figuur 2-5](#)).

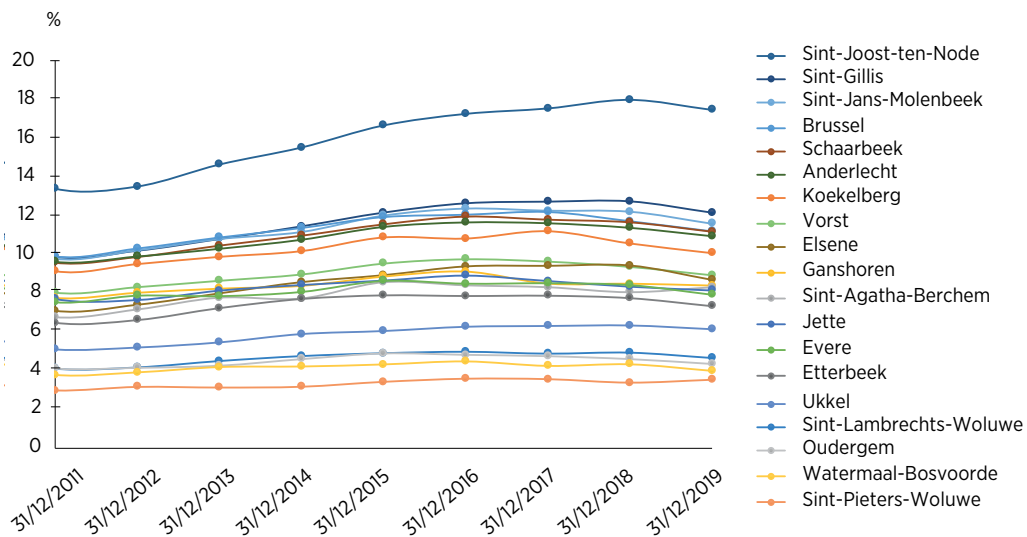
51. Op Belgisch niveau zijn de percentages identiek: 7% van de leningen op afbetaling betreffen achterstallige kredieten, ongeacht of de kredietverstrekker een niet-bancaire organisatie of een bank is. Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad.

Figuur 2-4: Percentage kredietnemers met minstens een achterstallig krediet (%) per gemeente, Brussels Gewest, 31 december 2019

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

Figuur 2-5: Percentage kredietnemers met minstens een achterstallig krediet (%) per gemeente, Brussels Gewest, 31 december 2011 - 2019

Bron: Nationale Bank van België, Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

2.6. Collectieve schuldenregeling (CSR)

De collectieve schuldenregeling (CSR) is een juridische procedure die de financiële situatie van de schuldenaar wil herstellen door hem met name in staat te stellen in de mate van het mogelijke zijn schulden te betalen en tegelijkertijd te waarborgen dat hij zelf en zijn gezin een menswaardig leven kunnen leiden.

Het beoogde doel is hetzelfde als bij een schuldbemiddeling in der minne via een schuldbemiddelingsdienst, maar de CSR heeft tot doel de meest nijpende situaties van overmatige schuldenlast op te lossen. Bovendien zijn de voorwaarden veel strenger en bindender.

Als personen met een langdurige overmatige schuldenlast aan bepaalde voorwaarden voldoen, kunnen ze toegelaten worden tot die procedure. Een (gerechtelijke) schuldbemiddelaar wordt dan aangeduid door de rechter van de Arbeidsrechtbank om een afbetalingsplan op te stellen in samenspraak met de schuldeisers. Die schuldbemiddelaar kan een advocaat, notaris, erkende schuldbemiddelingsdienst of, in uitzonderlijke gevallen, een gerechtsdeurwaarder zijn. Schuldbemiddelaars ontvangen de inkomsten van de personen die ze bijstaan en zorgen ervoor dat de schulden terugbetaald worden en ze keren een inkomen uit aan de betrokken persoon volgens de voorwaarden in het plan.

Zodra iemand toegelaten is tot de CSR-procedure worden de vervolgingen (beslaglegging, overdracht enz.) stopgezet, net als de interesten en verwijlkosten van de schulden. Personen die worden bijgestaan, mogen geen nieuwe schulden aangaan (op straffe van uitsluiting van de procedure). Dit is ondermeer de reden waarom schuldbemiddelaars niet vaak een beroep doen op de procedure. De rechtbank is heel streng wat betreft deze voorwaarde, die moeilijk na te leven kan zijn. Eens de procedure na maximaal zeven jaar afgelopen is, kunnen sommige overblijvende schulden kwijtgescholden worden, maar niet alle

(afhankelijk van hun aard)⁵². Daar staat tegenover dat de betrokken personen alle verbintenissen, zoals die zijn opgenomen zijn in het plan, strikt moeten naleven.

Deze procedure biedt wel voordelen, maar ze is niet gratis (er moeten honoraria worden betaald aan de bemiddelaar). Bovendien is het voor velen een langdurige en vaak moeilijke procedure⁵³. Personen in een CSR-procedure ontbreekt het vaak aan begeleiding. Ze kunnen hun schuldbemiddelaar soms moeilijk bereiken, zoals bij onvoorziene omstandigheden (bijvoorbeeld gezondheidsproblemen) waarbij het nodig is hun leefgeld (dit is het deel van hun inkomen dat aan hen wordt toegekend) te herzien. Daarnaast hebben ze slechts beperkte beroepsmogelijkheden bij problemen met de gerechtelijke bemiddelaar. Tot slot is het verzoekschrift om toegang te krijgen tot deze procedure in het Brussels Gewest bijzonder ingewikkeld voor de aanvrager, wat ertoe kan bijdragen dat mensen geen gebruik maken van de procedure⁵⁴.

De Centrale voor kredieten aan particulieren verzamelt bepaalde gegevens in verband met de CSR. Het aantal personen in een CSR vormt een specifieke indicator die een bijkomend inzicht kan geven over de omvang van overmatige schuldenlast in België. Maar ook al ligt dat aantal hoog, het hangt ook af van de toegankelijkheid van de CSR-procedure.

Van alle Belgische inwoners zaten 82 833 personen in een CSR op 31 december 2019. In het Brussels Gewest waren dat 5 030 personen.

Het is belangrijk te benadrukken dat er voor een significant deel van de personen in een CSR geen achterstallige kredieten geregistreerd staan; ze hebben dus enkel een overmatige schuldenlast door andere soorten schulden (in verband met huisvesting, energie, gezondheidszorg, belastingen enz.). Voor 37% van de personen in een CSR

52. Merk op dat een hervorming van de wetgeving in 2014 schuldkwijtschelding voor strafrechtelijke boetes onmogelijk heeft gemaakt en schuldkwijtschelding van alimentatieschulden aanzienlijk heeft bemoeilijkt. Zoals het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest benadrukt, kan de CSR daardoor mislukken. Het Memorandum 2018-2019 van het Steunpunt gaat hier dieper op in.

53. Bron: Espace Social Télé-Service en Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2018), "Endettement et logement", presentatie in het kader van een opleiding georganiseerd door de Brusselse Bond voor het Recht op Wonen, april 2018.

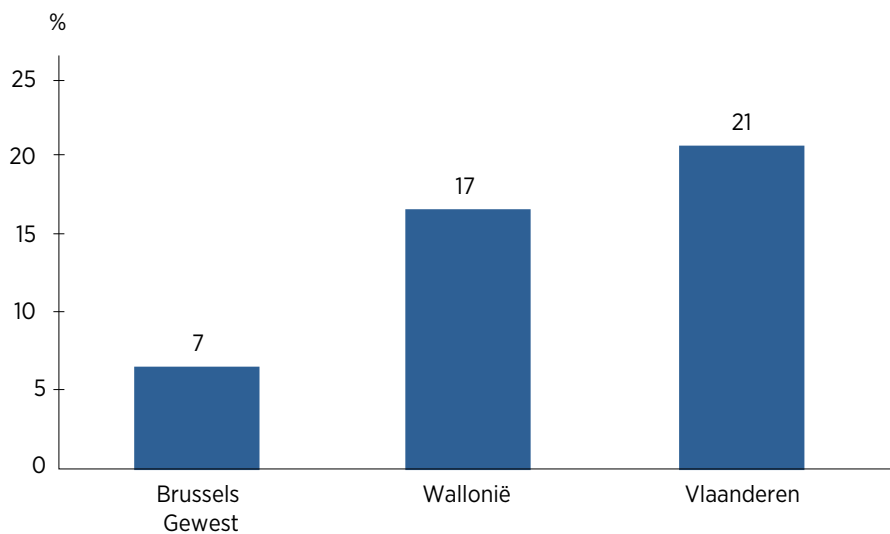
54. Het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest formuleerde meerdere aanbevelingen in verband met dit onderwerp om de toegang tot de CSR te verbeteren en de persoon die geholpen wordt beter te beschermen in het kader van de procedure.

in het Brussels Gewest staan er inderdaad geen achterstallige kredieten geregistreerd (tegenover 39% in Vlaanderen en 31% in Wallonië). Dat toont aan dat kredieten lang niet de enige oorzaak zijn van overmatige schuldenlast, zoals we ook vaststelden bij de analyse van de gegevens van de diensten voor schuldbemiddeling (hoofdstuk 1). De diverse schulden en vooral de leefschulden (met inbegrip van fiscale schulden en RSZ-bijdragen) kunnen een ernstige overmatige schuldenlast veroorzaken waarvoor een CSR noodzakelijk kan zijn (en dit zonder noodzakelijkerwijs een krediet te hebben).

We stellen ook vast dat personen met minstens een achterstallig krediet in het Brussels Gewest minder vaak een beroep doen op de CSR dan in de twee andere gewesten. Het verzoekschrift en

de verschillende drempels die de toegang tot de procedure beperken, zouden een verklaring kunnen zijn. Slechts 7% van de personen met minstens een achterstallig krediet in het Brussels Gewest bevinden zich immers in een CSR, tegenover 17% in Wallonië en 21% in Vlaanderen (zie figuur 2-6). Bij personen met minstens een geregistreerd achterstallig krediet is of ze een beroep doen op de CSR gecorreleerd aan het aantal achterstallige overeenkomsten van de kredietnemer: in het Brussels Gewest doen 3,4% van de personen met slechts een achterstallig krediet een beroep op de CSR, maar dit cijfer stijgt tot 26% bij kredietnemers met vijf of meer achterstallige kredieten. Dat betekent evenwel ook dat 74% van de kredietnemers met vijf of meer achterstallige kredieten ondanks hun moeilijkheden (nog) geen beroep doen op de CSR-procedure.

Figuur 2-6: Percentage personen met minstens een achterstallig krediet in een CSR-procedure (%) per gewest, 31 december 2019

Bron: Nationale Bank van België; Centrale voor kredieten aan particulieren; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

03

Samenvatting en conclusie

De overmatige schuldenlast van huishoudens is een belangrijk gegeven in het Brussels Gewest, waar het armoedecijfer bijzonder hoog is (een Brusselaar op de drie leeft onder de armoederisicogrens⁵⁵). Overmatige schuldenlast kan zowel het gevolg zijn van armoede als een van de oorzaken ervan vormen of een situatie die al kwetsbaar is nog verergeren.

Jammer genoeg zijn er onvoldoende gegevens om dit fenomeen zichtbaar te maken, te meten en op te volgen, hoewel het belangrijke gevolgen heeft voor vele inwoners van het gewest. Enkel gegevens over krediet schulden zijn volledig en beschikbaar via de Centrale voor kredieten aan particulieren van de Nationale Bank van België (NBB). Voor mensen in armoede zijn het echter vaker "leefschulden", die verband houden met de menselijke waardigheid, die tot overmatige schuldenlast leiden: ze kunnen hun huisvesting en kosten, gezondheidszorg enz. niet betalen. Het ontbreken van een gegevensbank over overmatige schuldenlast die niet door kredieten werd veroorzaakt, is daarom bijzonder problematisch.

Het coderen en gebruiken van de gegevens van de diensten voor schuldbemiddeling vormt een mogelijkheid om over cijfermateriaal omtrent overmatige schuldenlast te beschikken. Hoewel niet alle personen met overmatige schuldenlast aankloppen bij die diensten, is het aantal aanvragers toch een aanwijzing van de omvang van het fenomeen. Bovendien zijn de gegevens over de

profielen van de personen en de aard van hun schulden waardevolle informatie. Momenteel hebben alle diensten voor schuldbemiddeling nog niet de mogelijkheid noch de middelen om hun gegevens te coderen. Sommige zijn daar desalniettemin toch al mee begonnen, waardoor een eerste overzicht van de gegevens beschikbaar is en men al bepaalde vaststellingen kan doen.

Voor dit dossier werden twee bronnen gebruikt om een beter becijferd beeld te hebben van de problematiek van overmatige schuldenlast in het Brussels Gewest. De eerste bron waren de gegevens van vier diensten voor schuldbemiddeling (van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek) die hun gegevens coderen, de tweede waren de statistieken van de Centrale voor kredieten aan particulieren van de NBB. We herinneren eraan dat de analyse gegevens van respectievelijk 2018 en 2019 betreft, dus van voor de COVID-19-crisis (zie inleiding).

Belangrijkste vaststellingen

De gegevens van de diensten voor schuldbemiddeling (DSB's) van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst, Sint-Lambrechts-Woluwe en Etterbeek hebben toegelaten om verschillende vaststellingen te doen⁵⁶.

55. Zie Observatorium voor Gezondheid en Welzijn (2019).

56. Merk op dat deze vaststellingen kunnen worden vergeleken met die voor Wallonië en Vlaanderen. Voor Wallonië verwijzen we hiervoor naar: Jeanmart C. (2019), "Les ménages en situation de surendettement : Profil, endettement et éléments déclencheurs des difficultés financières", Observatoire du Crédit et de l'Endettement. Voor Vlaanderen verwijzen we naar: SAM, steunpunt Mens en Samenleving (2019), 'Cijfer- en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhulpverlening anno 2018'.

1) De problematieken van overmatige schuldenlast komen meestal samen voor met armoedesituaties.

Laaggeschoolden, personen die in een sociale woning wonen en werklozen zijn duidelijk oververtegenwoordigd bij het publiek dat door de bestudeerde DSB's worden opgevolgd.

De inkomens van de betrokken huishoudens zijn zeer laag; 65% van de mensen die de beschouwde DSB's opvolgen, leven in armoede. Dat cijfer stijgt nog bij de huishoudens met kinderen. Inkomens die te laag zijn om in de basisbehoeften te voorzien, zijn de belangrijkste opgetekende oorzaak van overmatige schuldenlast.

Niettemin blijkt ook dat meer dan een kwart van de betrokkenen een job heeft, en dat een derde van deze mensen een inkomen hebben dat hoger ligt dan de armoederisicogrens, wat betekent dat men zich in grote moeilijkheden kan bevinden ook al heeft men werk (over het algemeen onzeker werk) of een inkomen dat boven de armoederisicogrens ligt.

De uitgavenstructuur doet vermoeden dat huisvesting en de eraan verbonden kosten een belangrijke hap uit het budget van die huishoudens nemen.

2) Eenoudergezinnen zijn sterk oververtegenwoordigd bij mensen die een beroep doen op de DSB's.

Een vierde van de mensen die aanklopten bij de beschouwde DSB's maken deel uit van een eenoudergezin. Eenoudergezinnen zijn dus sterk oververtegenwoordigd bij de bestudeerde groep (ze komen dubbel zo vaak voor) in verhouding tot hun aantal binnen de Brusselse bevolking (in tegenstelling tot samenwonenden zonder kinderen). Dat stellen de DSB's al vele jaren vast. Dat kan in verband worden gebracht met de frequentie en ernst van armoede bij eenoudergezinnen. Daarnaast gaat het bij deze eenoudergezinnen in negen op de tien gevallen om vrouwen, zoals dat ook in het algemeen het geval is.

3) "Leefschulden" komen vaker voor dan krediet schulden bij mensen die een beroep doen op de DSB's.

De gegevensanalyse van de personen bij de bestudeerde DSB's toont aan dat "leefschulden" (als een geheel beschouwd) veel vaker voorkomen dan krediet schulden. De verdeling van de schulden volgens de aard ervan (voor de DSB's van de OCMW's van Brussel-Stad, Vorst en Sint-Lambrechts-Woluwe) toont aan dat het bij 67% van de schulden om "leefschulden" gaat. Het betreft schulden door huisvesting en kosten, gezondheidszorg, belastingen, communicatie, verzekeringen en bijdragen, transport, onterecht ontvangen bedragen die terugbetaald moeten worden, kinderdagverblijven en scholen of alimentatie. Krediet schulden of andere leningen of verkopen maken 13% uit van de schulden van de beschouwde groep. De overige 20% bestaat uit schulden voor boetes (9%) en niet nader gespecificeerde schulden.

Schulden voor hypothecaire kredieten komen zeer weinig voor bij de mensen die aankloppen bij de DSB's (die hoofdzakelijk huurders zijn). Consumentenkrediet schulden vormen daarentegen een zeker niet te verwaarlozen categorie. Hoewel "leefschulden" de vaakst voorkomende trigger van overmatige schulden vormen zijn ook consumentenkrediet schulden vaak de trigger. Schuldbemiddelaars en verenigingen voor bijstand aan personen met overmatige schuldenlast stellen op het terrein vast dat mensen in armoede bijzonder kwetsbaar zijn voor consumentenkredieten om zo in hun basisbehoeften te voorzien of hun achterstallige facturen te betalen.

4) Mensen die een beroep doen op de DSB's zien in het algemeen hun basisrechten zoals huisvesting en zorg niet verzekerd: wanneer ze niet in de mogelijkheid zijn om de huur, de vaste kosten en hun gezondheidszorgen te kunnen betalen zijn dit de eerste triggers van overmatige schuldenlast.

De vaakst voorkomende schulden betreffen huisvestingskosten en vooral de vaste kosten, wat duidt op nijpende energiearmoede bij de huishoudens die de DSB's om hulp vragen. Schulden voor gezondheidszorg zijn ook bij de vaakst voorkomende schulden. Samen genomen maken schulden voor gezondheidszorg, huisvesting en de vaste kosten een derde uit van alle schulden van het publiek van de bestudeerde DSB's.

5) Mensen die aankloppen bij de DSB's bevinden zich in het algemeen al in een ver stadium van overmatige schuldenlast en zijn meestal verwikkeld in gerechtelijke procedures.

Mensen die aankloppen bij de DSB's hebben gemiddeld elf schuldeisers en dit aantal kan oplopen tot meerdere tientallen (tot zeventig). Het gemiddelde schuldbedrag per persoon is meer dan 20 000 euro en de mediaan is meer dan 10 000 euro.

De beschikbare gegevens tonen aan dat meer dan 60% van de mensen die bij de DSB's komen, zich al in een gerechtelijke procedure bevinden. Volgens de sociale actoren doen personen met een overmatige schuldenlast inderdaad vaak in een te laat stadium, wanneer er een gerechtsdeurwaarder tussenkomt, een beroep op de DSB's.

Dankzij de gegevens van de Centrale voor kredieten aan particulieren konden we het volgende vaststellen over krediet schulden:

6) Er zijn verhoudingsgewijs minder kredietnemers in het Brussels Gewest dan in de rest van België, maar ze hebben vaker moeilijkheden.

Het aandeel kredietnemers is lager in het Brussels Gewest dan in de rest van België: 55% van de meerderjarige bevolking in Brussel heeft minstens een krediet, tegenover 67% in België. Het aandeel personen met terugbetalingsmoeilijkheden in de bevolking is echter groter in het Brussels Gewest (5,1% tegenover 3,4% in België). Bij de kredietnemers is het percentage kredietnemers in moeilijkheden in het Brussels Gewest inderdaad bijna dubbel zo hoog als in België (9,2% tegenover 5,1%). Deze vaststelling getuigt van de nijpende armoede in het gewest.

Meer dan de helft (54%) van de kredietnemers in moeilijkheden in het Brussels Gewest bevinden zich in die situatie door een kredietopening, 35% door een lening op afbetaling, 6% door een verkoop op afbetaling en nog eens 6% door een hypothecair krediet. Kredietopeningen zorgen voor het grootste aantal kredietnemers in moeilijkheden, maar als men naar de percentages kijkt van de achterstallige kredietnemers per kredietsoort zijn komen verkopen op afbetaling op de eerste plaats, gevolgd door leningen op afbetaling. Het percentage kredietnemers met minstens een achterstallig krediet is voor elke kredietsoort hoger in het Brussels Gewest dan in de twee andere gewesten, behalve voor hypothecaire kre-

dieten (waarbij er in het algemeen zeer weinig kredietnemers in moeilijkheden zijn).

7) Jongeren worden vaker getroffen door terugbetalingsproblemen bij kredieten.

Kredietname is verbonden aan de levenscyclus: het neemt toe naarmate men ouder wordt, piekt in de middelbare leeftijdscategorie en daalt dan terug. Bij kredietnemers is het percentage kredietnemers met minstens een achterstallig krediet evenwel een stuk groter bij de jongvolwassenen en daalt het trapsgewijs naarmate de leeftijd toeneemt. In het Brussels Gewest heeft 18% van de kredietnemers tussen 18 en 24 jaar minstens een achterstallig krediet.

8) Het aandeel kredietnemers in moeilijkheden is groter als de kredietverstrekker een niet-bancaire organisatie is.

Het aandeel achterstallige kredieten bij kredietopeningen in het Brussels Gewest is 11% als de kredietverstrekker een niet-bancaire organisatie is, tegenover 6% als het om een bank gaat. Dat zou erop kunnen wijzen dat de solvabiliteitscontroles van kredietnemers minder grondig gebeuren wanneer een niet-bancaire organisatie de lening verstrekt.

9) Overmatige schuldenlast bij kredieten heeft ook te maken met armoede.

De analyse van het aandeel kredietnemers met minstens een achterstallig krediet per Brusselse gemeente toonde een nauw verband aan tussen dit aandeel en de graad van armoede in de gemeente. Het aandeel kredietnemers met minstens een achterstallig krediet is in de arme gemeenten immers hoger dan in de meer welgestelde gemeenten van het gewest. Dit aandeel varieert van 4% in Sint-Pieters-Woluwe tot 18% in Sint-Joost-ten-Node. Bovendien is het verschil tussen die twee extremen de afgelopen tien jaar nog gegroeid.

10) De collectieve schuldenregeling (CSR) lijkt weinig toegankelijk te zijn in het Brussels Gewest.

5 030 personen in het Brussels Gewest bevinden zich in een CSR-procedure. Voor 37% van hen staan er geen achterstallige kredieten geregistreerd, wat opnieuw aantoonde dat schulden van diverse aard ook kunnen leiden tot ernstige overmatige schuldenlast waarvoor een CSR-procedure nodig is.

Slechts 7% van de mensen met minstens een achterstallig krediet in het Brussels Gewest zitten in een CSR, tegenover 17% in Wallonië en 21% in Vlaanderen. In Brussel doet men dus minder vaak een beroep op de CSR dan in de twee andere gewesten. Het aandeel personen met minstens een achterstallig krediet is nochtans hoger in het Brussels Gewest (wat waarschijnlijk ook geldt voor het aandeel personen dat om andere redenen met overmatige schuldenlast te kampen heeft).

Aandachtspunten

De resultaten van dit onderzoek wijzen meerdere aandachtspunten aan:

- De belangrijkste oorzaak van overmatige schuldenlast is een inkomen dat te laag is om in de basisbehoeften te voorzien. In het merendeel van de gevallen ligt armoede enerzijds en de ondoelmatigheid van basisrechten als huisvesting of gezondheidszorg anderzijds aan de oorsprong van overmatige schuldenlast in het Brussels Gewest. De oplossingen voor deze problematiek bevinden zich stroomopwaarts, via een armoedebestrijdingsbeleid dat een invloed heeft op het inkomen (door sociale zekerheid, tewerkstellingsbeleid enz.) enerzijds en beleid gericht op de doelmatigheid van basisrechten voor iedereen anderzijds (door huurwoningen toegankelijker te maken, gratis gezondheidszorg enz.).
- Hoewel leefschulden frequenter zijn dan krediet schulden bij mensen in armoede, zijn kredieten toch een van de elementen die overmatige schuldenlast kunnen veroorzaken of ertoe bijdragen. Op het terrein stellen schuldbemiddelaars en verenigingen voor bijstand aan personen met overmatige schuldenlast vast dat mensen in armoede bijzonder kwetsbaar zijn voor consumentenkredieten, waarmee ze in hun basisbehoeften kunnen voorzien of hun achterstallige betalingen in orde kunnen brengen. Kredietinstellingen zonder scrupules kunnen die kwetsbaarheid uitbuiten door het aanwenden van commerciële praktijken die kredieten vaak banaliseren (door telefonisch, via de post of het internet klanten te werven). Hoewel de wetgeving bepaalt dat kredietverstrekkers alleen een krediet mogen toekennen als de kredietnemer over voldoende middelen beschikt om de lening terug te betalen, stellen de actoren op het terrein vast dat vele kredieten worden toegekend zonder enige vorm van solvabiliteitsanalyse vooraf. Hier is dus nog speelruimte om de praktijken van makkelijke kredietverlening beter in te perken en doeltreffender te controleren of kredietorganisaties de wetgeving naleven⁵⁷.
- Het werk van de DSB's laat mensen met overmatige schuldenlast toe het hoofd boven water te houden. Schuldbemiddelaars moeten over een grote deskundigheid beschikken. De DSB's zouden meer medewerkers moeten hebben om de toename van aanvragen te kunnen bolwerken en wachtlijsten te vermijden die de begeleiding uitstellen, waardoor de problemen zich verder opstapelen en erger worden.
- Naast de problemen van de wachtlijsten is het ook zo dat mensen met overmatige schuldenlast in het algemeen lang wachten voor ze aankloppen bij een DSB. Daardoor bevinden ze zich al in een vergevorderd stadium van overmatige schuldenlast met ernstige gerechtelijke gevolgen. Als mensen vroeger naar de DSB's zouden gaan, zou de schuldbemiddeling minder omvangrijk kunnen zijn en zouden schuldsituaties die moeilijker op te lossen zijn, kunnen vermeden worden.
- Dit rapport heeft het coderingswerk van de DSB's gevaloriseerd en het belang van kwaliteitsvolle gegevens aangetoond om een problematiek onder de aandacht te brengen waar momenteel weinig informatie over bestaat maar die nochtans ernstige gevolgen heeft voor de levenssituatie van vele Brusselaars. Dit onderzoek gebeurde op basis van een steekproef van gegevens van vier DSB's in het Brussels Gewest. Het is noodzakelijk de gegevens van alle DSB's in Brussel te coderen en ze statistisch te verwerken als we de problematiek zichtbaar willen maken, er de omvang en evolutie van meten en er de eigenschappen van te kennen. Om over globale officiële statistieken te kunnen beschikken, moeten

57. In de publicatie van Defossez A. (2016) staan meer aanbevelingen om makkelijke kredietverlening tegen te gaan.

de DSB's ondersteund worden om de software te kunnen gebruiken en verbeteren om de "data quality"-processen te verzekeren zoals dit voor andere officiële statistieken gebeurt.

Vele huishoudens in het Brussels Gewest hebben te kampen met overmatige schuldenlast. De problematiek heeft een grote impact op alle levensdomeinen en leidt tot een snelle verslechtering van de levenskwaliteit, veel ellende en een juridische lijdensweg. Overmatige schuldenlast kan lijden tot het verlies van vrijheden en de ondoelmatigheid van bepaalde basisrechten: loonbeslag, beslag op onroerend goed, afsluiting van energie en water, uithuiszetting enz. zijn gevolgen die levenssituaties die al moeilijk zijn nog verder verergeren. Bovendien dreigt in de nasleep van de vele gevolgen van de COVID-19-crisis deze problematiek nog toe te nemen en nog meer Brusselaars te treffen.

De strijd tegen overmatige schuldenlast beklemtoont het risico om sociale rechten en vrijheden te verliezen. We kunnen deze problematiek ook niet bestrijden zonder deze eerst zichtbaar te maken. Deze acties zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en zijn onontbeerlijk om iedereen toe te laten een menswaardig leven te leiden.

Woordenlijst

Administratieve boete: een administratieve boete wordt niet opgelegd door een rechter, maar door een ambtenaar van een bestuurlijke overheid zoals een gemeente wanneer een reglement of wet werd geschonden (als iemand bijvoorbeeld een elektrische grasmaaier gebruikte op zondag).

Strafrechtelijke boete: een strafrechtelijke boete is het gevolg van een veroordeling door een rechter tot het betalen van een geldsom wanneer iemand een strafbaar feit pleegde. Dat kan bijvoorbeeld een boete voor een inbreuk op de wegcode zijn, zoals overdreven snelheid, rijden onder invloed van alcohol enz.

Lening op afbetaling: dit is een krediet dat toegekend is door een bank of andere kredietorganisatie waardoor de consument een geldbedrag ontvangt voor een bepaalde periode en aan terugbetalingsvoorwaarden die vooraf bepaald zijn. De terugbetaling heeft een vastgelegde einddatum en er komen intresten bij. Het bedrag van de maandaflossingen en de terugbetalingstermijn worden dus bepaald wanneer de overeenkomst wordt opgesteld. De kredietovereenkomst vermeldt niet altijd het doel van het krediet, hoewel vele kredietverstrekkers in de praktijk een commerciële naam geven aan hun leningen op afbetaling (zoals autolening, vakantielening enz.).

Verkoop op afbetaling: dit is een verkoop waarbij een consument een goed of dienst kan kopen en deze kan betalen met maandelijkse aflossingen. De kredietverstrekker is per definitie de verkoper, maar kan ook een derde instantie zijn die een band heeft met de verkoper.

Kredietopening: bij kredietopeningen wordt een geldbedrag ter beschikking gesteld aan consumenten die het afhankelijk van hun behoeften kunnen gebruiken (cash geld afhalen, aankopen doen enz.). Zodra ze het bedrag gebruiken, betalen ze maandelijks een minimumbedrag terug. Dat geld is meestal, maar niet altijd, beschikbaar via een kredietkaart. Bovendien bieden vele winkels en supermarkten betaalkaarten met voordelen aan, waarmee klanten in meerdere keren kunnen betalen met intresten. In tegenstelling tot een verkoop of lening op afbetaling moet een kredietopening geen specifiek doel hebben; zo kunnen consumenten snel verschillende uitgaven doen die ze moeilijk kunnen voorspellen of bepalen wanneer het krediet wordt toegekend. De formule is wel flexibel, maar ze is ook duur (hoge intrestvoet). Meer informatie is te vinden in de publicatie van Defosse en van den Broeck (2007).

Hypothecair krediet: dit is een lening die als doel heeft de verwerving of het behoud van onroerende goederen te financieren. Het bedrag van de lening wordt bepaald naargelang de kostprijs van de aankoop van het onroerend goed, eventuele renovaties en andere uitgaven zoals registratierechten of notaris-kosten. Tijdens de terugbetalingsperiode van de hypothecaire lening laat de schuldeiser het gekochte goed belasten met een hypotheek. Het goed zal met andere woorden als garantie dienen voor het geval de schuldenaar niet meer in staat is het krediet terug te betalen.

Achterstallig krediet: De criteria die aanleiding geven tot de registratie in de Centrale voor kredieten aan particulieren, van wanbetalingen die voortvloeien uit kredietovereenkomsten, zijn de volgende:

a) voor een consumenten- of hypothecair krediet onder de vorm van een verkoop op afbetaling, lening op afbetaling of financieringshuur:

- wanneer drie termijnbedragen op hun vervaldag niet of onvolledig zijn betaald, of
- wanneer een vervallen termijnbedrag gedurende drie maanden niet of onvolledig is betaald, of
- wanneer de nog te vervallen termijnbedragen onmiddellijk opeisbaar geworden zijn.

b) voor een consumenten- of hypothecair krediet onder de vorm van een kredietopening:

- wanneer een bedrag aan kapitaal en/of totale kosten van het krediet komt te vervallen overeenkomstig de voorwaarden van de kredietovereenkomst en dit niet of onvolledig werd terugbetaald binnen een termijn van drie maanden, of
- wanneer het kapitaal volledig opeisbaar is geworden en het verschuldigde bedrag niet of onvolledig werd terugbetaald, of
- wanneer het totaal terug te betalen bedrag niet werd terugbetaald binnen de maand na het verstrijken van de nulstellingstermijn⁵⁸.

Bron: Nationale Bank van België (NBB), Centrale voor kredieten aan particulieren, Statistieken 2019, 2020.
<https://www.nbb.be/nl/kredietcentrales/centrale-voor-kredieten-aan-particulieren>

58. Tijdens de nulstellingstermijn moet men het totaalbedrag van de kredietopening herleiden tot nul (of volledig terugbetalen). Enkel daarna kan men opnieuw zijn geldreserves aanspreken.

Lijst met afkortingen

NBB	Nationale Bank van België
GGC	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van Brussel-Hoofdstad
FGC	Franse Gemeenschapscommissie van Brussel-Hoofdstad
OCMW	Openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn
CSR	Collectieve schuldenregeling
DSB	Dienst voor schuldbemiddeling
btw	belasting op de toegevoegde waarde

Bibliografie

Nationale Bank van België (NBB), Centrale voor kredieten aan particulieren, Statistieken 2019, 2020.

Carpentier S. en Van den Bosch K. (2008), “Problematische schulden in België: indicatoren op basis van SILC 2004 en profiel van de bevolking in (problematische) schuldsituaties”, Working paper Sociale Zekerheid nr. 7.

Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (201), “Schuldbemiddelaar versus armoede” in Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Gekruiste blikken, Brussels armoederapport 2010, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2010.

Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2019), Memorandum schuldbemiddeling 2018-2019, januari 2019.

Defossez A. en van den Broeck A. (2007), “Les ouvertures de crédit. Constats et recommandations pour une meilleure protection des consommateurs”, november 2007.

Defossez A. (2016), “Overmatige schuldenlast en consumentenkrediet: aanbevelingen 2016 ter bestrijding van gemakkelijk krediet”, Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Espace Social Télé-Service en Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (2018), “Endettement et logement”, presentatie in het kader van een opleiding georganiseerd door de Brusselse Bond voor het Recht op Wonen, april 2018.

Financité (2018), Crédit et endettement des ménages : analyse des données de la Centrale des crédits aux particuliers. Rapport 2018, données 2017.

Jeanmart C. (2019), “Les ménages en situation de surendettement : Profil, endettement et éléments déclencheurs des difficultés financières”, Observatorium Krediet en Schuldenlast.

Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2017), “Inzichten in non take-up van de sociale rechten en in sociale onderbescherming in het Brussels Gewest”, Thematisch katern van het Brussels armoederapport 2016, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019), “Armoede, slechte huisvesting en uithuiszettingen in het Brussels Gewest”, Thematisch katern van het Brussels armoederapport 2018, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel.

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019), “Welzijnsbarometer 2019”, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel.

SAM, steunpunt Mens en Samenleving (2019), “Cijfer- en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhulpverlening anno 2018”.

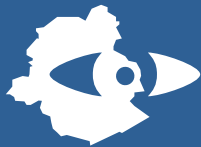
Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). “Feiten en cijfers: Hoeveel personen in België hebben te kampen met schuldoverlast?”, aangepast op 28.02.2020.

Dienst Schuldbemiddeling en Energie van het OCMW van Brussel-Stad, Balans 2017.

Van Dieren M. (2017): “Les pauvres sont surendettés car ils courent les crédits à la consommation. Vraiment ?”, beschikbaar op www.mondequibouge.be

Meer informatie kan u vinden via:

- Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: <http://mediationdedettes.be/?lang=nl>
- Steunpunt Mens en Samenleving (SAM): <http://www.samvzw.be>
- Observatorium Krediet en Schuldenlast: <https://observatoire-credit.be/nl>

Overmatige schuldenlast is een belangrijk fenomeen in het Brussels Gewest en treft veel mensen die in armoede leven. Het kan een gevolg zijn van situaties van armoede, maar kan ook armoede in de hand werken of een verergering van een reeds precaire situatie betekenen.

Helaas zijn er, met uitzondering van de kredietschulden, geen officiële gegevens over het probleem in het Brussels Gewest en zijn de beschikbare gegevens te onvolledig om een algemene schatting te maken van de omvang van overmatige schuldenlast, wat bijdraagt tot de onzichtbaarheid van het fenomeen.

Op basis van deze vaststellingen inventariseert het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, in samenwerking met het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en enkele schuldbemiddelingsdiensten, de bestaande gegevens in het Brussels Gewest, om een beter inzicht te krijgen in het profiel van mensen met een overmatige schuldenlast, de algemene aard van hun schulden, de factoren die aanleiding geven tot een overmatige schuldenlast, enz.

Ce document est également disponible en français.
Dit document is ook in het Frans beschikbaar onder de titel:
‘La problématique du surendettement en Région bruxelloise,
conséquence et facteur aggravant de situations de pauvreté’